

TEORETICKÉ OTÁZKY NA SKÚŠKU Z ÚSTAVNÉHO PRÁVA

ak. r. 2018/2019

Pri skúšaní je možné využívať nekomentované právne predpisy v papierovej verzii, ktoré si študent donesie sám. Každý dokument musí byť označený menom a priezviskom študenta a nesmie obsahovať žiadne iné texty (ani ručne písané) okrem textu právnej úpravy samotnej. Prečítanie ustanovenia právneho predpisu počas skúšky sa nepovažuje za dostačujúcu odpoveď na otázku.

1) Pojem, predmet a pramene ústavného práva SR

V odbornej literatúre sa stretáme s pojmami rovnako ako ústavné právo aj štátne právo. Ústavné právo možno vymedziť ako súhrn právnych noriem a právnych princípov zakotvujúcich a chrániacich práva a slobody človeka, ktoré súčasne v záujme tejto ochrany konštituuju systém orgánov verejnej moci. Štátne právo vlastne upravuje štátnu moc vnútri štátu, jej fungovanie a organizáciu na určitých princípoch, ako aj základné črty vzťahu štátnej moci a občanov. Súčasné chápanie ústavného práva na PraF UK je založené na akcentovaní postavenia človeka v štáte a spoločnosti a jeho ústavného vyjadrenia, a problematika štátovedy tvorí integrálnu úvodnú súčasť ústavného práva, na ktorú nadväzuje aplikácia teoretických otázok štátu do ústavného systému SR.

Spoločenské vzťahy, ktoré sú predmetom ústavného práva, môžeme z vecného hľadiska rozdeliť do niekoľkých skupín:

- spoločenské vzťahy vyjadrujúce povahu štátu a verejnej moci a jej odvodenosť od zdroja moci – princíp právneho štátu, demokracie, pluralizmu, úcty k ľudským právam a slobodám, princíp samosprávy a iné. Patria sem aj spoločenské vzťahy súvisiace s realizáciou funkcií demokratickej ústavy, osobitne jej právnej funkcie.
- spoločenské vzťahy vyjadrujúce a charakterizujúce formy realizácie štátnej moci a jej organizáciu – formy priamej a zastupiteľskej demokracie a vzťahy medzi orgánmi moci zákonodarnej, výkonnej a súdnej.
- spoločenské vzťahy vyjadrujúce vzťah štátnej moci k jednotlivcovi – problematika štátneho občianstva, azylu, politických strán, záujmových a občianskych združení a spoločenské vzťahy vznikajúce v súvislosti s postavením menšín a etnických skupín.
- spoločenské vzťahy súvisiace s pozíciou štátu a štátnej moci navonok – princípy zahraničnej politiky, vzťah štátu k medzinárodným spoločnostiam, nadštátnym inštitúciám a organizáciám, otázky vymedzenia štátnych hraníc, štátnych symbolov, pripravenosť na vojnové konflikty, pobyty cudzích vojsk na našom území a vysielanie našich vojsk do zahraničia.
- spoločenské vzťahy súvisiace s tvorbou práva a jeho ochranou vrátane ochrany ústavnosti – kreácia a pôsobnosť orgánu ochrany ústavnosti, pramene práva a pravidlá ich tvorby a iné.
- spoločenské vzťahy vyjadrujúce formu uplatnenia práva slovenského národa na sebaurčenie a postavenie príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín.

Právny systém SR patrí do kontinentálneho systému práva, ktorý kladie primárny dôraz na písané právo – všeobecne záväzné normatívne právne akty. Vo všeobecnosti rozdeľujeme pramene práva na materiálne a formálne. Materiálne dávajú odpoveď a otázku, prečo bola prijatá tá či oná právna norma, teda aký cieľ normotvorca sledoval. Pre ústavné právo majú materiálne pramene význam v tom smere, že v normách ústavného práva sa premietajú materiálne podmienky života spoločnosti, lebo v značnej miere ovplyvňujú efektívnosť pôsobenia normy v praxi. Ústavné právo má svoje formálne pramene, t.j. právne normy, ktoré svojím obsahom zodpovedajú predmetu úpravy daného právneho odvetvia. Všeobecne záväzné normatívne právne akty, ktoré sú usporiadané podľa právnej sily, sú najbežnejším formálnym prameňom ústavného práva.

2) Ústavné zákony ako pramene ústavného práva SR

Základným formálnym prameňom ústavného práva SR sú ústava a ústavné zákony. Sú rozhodujúcim prameňom a preto popri ústave sú prameňom aj všetky ústavné zákony. Pri ústave môžeme hovoriť o jej polylegálnom charaktere, vzhľadom k doterajším priamym novelizáciám ústavnými zákonmi. Doteraz prijaté ústavné zákony môžeme označiť ako novelizačné ústavné zákony. Majú formálne rovnakú právnu silu ako ústava a môžu slúžiť na kontrolu ústavnosti iných právnych predpisov i ústavou určených medzinárodných zmlúv. V zmysle ustanovení Ústavy SR vyplýva povinnosť prijať ústavný zákon v prípade vstupu a výstupu zo štátneho zväzku a v prípade zmeny hraníc SR. V zmysle čl. 152 ods. 1 Ústavy SR sú prameňmi ústavného práva aj ústavné zákony prijaté pred 31. 12. 1992, pokiaľ neodporujú Ústave SR, napríklad ústavný zákon Federálneho zhromaždenia ČSR č. 23/1991 Zb., ktorým sa uádza Listina základných práv a slobôd. Osobitosť vidíme v takmer totožnej úprave základných práv a slobôd realizovanej aj v Ústave SR a rovnako v ústavnom zákone prijatom za ČSFR.

3) Súdne precedensy a právna doktrína ako pramene ústavného práva SR

Súdne precedensy patria k základným prameňom práva v krajinách založených na systéme common law. Precedens vytvára právo na základe už existujúceho konkrétneho spoločenského vzťahu a ako taký platí pre analogický spoločenský vzťah do budúcnosti, hoci s inými účastníkmi. V súvislosti so silnejúcimi integračnými globalizačnými tendenciami sa mení aj nazeranie na sudcovskú tvorbu práva. Súdne precedensy sa postupne so vznikom ústavného súdnictva

a nadštátnych súdnych inštitúcií aj v kontinentálnej Európe začínajú považovať aj za prameň ústavného práva SR. Z hľadiska dôležitosti možno hovoriť o súdnych precedensoch Ústavného súdu SR, Európskeho súdu pre ľudské práva, Súdného dvora EÚ a všeobecných súdov.

Právna doktrína nie je v kontinentálnom systéme práva považovaná za prameň práva a teda ju ani nepovažujeme za formálny prameň ústavného práva. Avšak právna prax (súdy a najmä ústavný súd), názory, zovšeobecnenie či analýza právnych predpisov využíva pri aplikácii práva najmä vtedy, ak je právny predpis nejasný, resp. pripúšťa viacero výkladov. Doktrína však nie je priznaná právna relevancia. Nie je v SR považovaná za formálny prameň práva, avšak môžeme sa s ňou stretnúť v mnohých podaniach na Ústavný súd SR, resp. odôvodneniach rozhodnutí Ústavného súdu. Doktrínu teda môžeme označiť za skôr subsidiárny prameň ústavného práva.

4) Medzinárodné zmluvy v ústavnom práve SR

Prameňom ústavného práva sú v zmysle ústavy aj medzinárodné zmluvy. Čl. 1, ods. 2 Ústavy SR formuluje ústavný princíp, podľa ktorého sa SR prihlasuje k uznávaniu a dodržiavaniu všeobecných pravidiel medzinárodného práva, k uznávaniu a dodržiavaniu medzinárodných zmlúv ktorými je viazaná a svojich ďalších medzinárodných záväzkov. Týmto sa zmenila dualistická koncepcia uplatňovania medzinárodných záväzkov na území SR a uprednostnila sa monistická koncepcia, ktorý umožňuje priamu aplikáciu medzinárodných zmlúv bez osobitného transponovania do vnútroštátneho práva. Podľa čl. 7, ods. 4 Ústavy SR sú prameňom ústavného práva medzinárodné zmluvy schválené NR SR, ratifikované prezidentom SR, vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom a ich ustanovenia sú priamo uplatniteľné. Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách majú prednosť pred zákonmi. Ústavodarca teda považuje tieto zmluvy za súčasť právneho poriadku SR a zároveň im v hierarchii právnych noriem priznáva miesto medzi ústavou a zákonmi. Rovnako je prameňom ústavného práva SR aj medzinárodná zmluva s prenesením výkonu časti svojich práv na ES a EÚ a taktiež sú prameňmi aj právne záväzné akty ES a EÚ, ktoré majú prednosť pred zákonmi SR.

5) Zodpovednosť a sankcie v ústavnom práve SR

Zodpovednosť v ústavnom práve nepatrí k typickým znakom tohto odvetvia, čo je dané podstatou a z čoho plynie rôznosť označenia zodpovednosti – politická zodpovednosť, parlamentná, štátoprávna, ústavnoprávna, ministerská a súdna zodpovednosť, pričom obsah sa často prelína. Podstata ústavnoprávnej zodpovednosti vychádza z protiprávneho konania a je založená na porušení predpisov ústavného práva (prerušenie zasadania NR SR na dlhšie obdobie ako je stanovené v Ústave SR, odopretie zložiť sľub, zloženie sľubu s výhradou,...). Protiprávne konanie je spojené so sankciou – právo prezidenta rozpustiť parlament, zánik mandátu poslanca, strata úradu prezidenta a iné. O ústavnopolitickej zodpovednosti hovoríme vtedy, keď normy ústavu zakotvujú inštitút dôvery, resp. právo vysloviť nedôveru. Vyslovenie nedôvery nie je viazané na protiprávne konanie, ale na rozhodnutie NR SR. Zodpovednostné vzťahy sú prepojené so sankciami, ktoré priamo obsahujú ústava, ústavný zákon resp. zákon. K sankcii môžeme zaradiť zánik účinnosti a platnosti právneho predpisu na základe rozhodnutia Ústavného súdu SR o protiústavnosti. K zákonným sankciám ústavnoprávneho charakteru patrí krátenie, resp. odňatie poslaneckého platu a ďalších poslaneckých náhrad, osobitnými sú zrušenie právneho predpisu na základe rozhodnutia ústavného súdu o rozpore zákona s ústavou, rozpustenie politickej strany atď. Kombináciu ústavnej a súdnej zodpovednosti predstavuje súd impeachmentu prezidentskej republiky za úmyselné porušenie ústavy a vlastizrady.

6) Pramene ústavného práva

Právny systém SR patrí do kontinentálneho systému práva, ktorý kladie primárny dôraz na písané právo – všeobecne záväzné normatívne právne akty. Vo všeobecnosti rozdeľujeme pramene práva na materiálne a formálne. Materiálne dávajú odpoveď a otázku, prečo bola prijatá tá či oná právna norma, teda aký cieľ normotvorca sledoval. Pre ústavné právo majú materiálne pramene význam v tom smere, že v normách ústavného práva sa premietajú materiálne podmienky života spoločnosti, lebo v značnej miere ovplyvňujú efektívnosť pôsobenia normy v praxi. Ústavné právo má svoje formálne pramene, t.j. právne normy, ktoré svojím obsahom zodpovedajú predmetu úpravy daného právneho odvetvia. Všeobecne záväzné normatívne právne akty, ktoré sú usporiadané podľa právnej sily, sú najbežnejším formálnym prameňom ústavného práva.

Základným formálnym prameňom ústavného práva SR sú ústava a ústavné zákony. Sú rozhodujúcim prameňom a preto popri ústave sú prameňom aj všetky ústavné zákony. Pri ústave môžeme hovoriť o jej polylegálnom charaktere, vzhľadom k doterajším priamym novelizáciám ústavnými zákonmi. Doteraz prijaté ústavné zákony môžeme označiť ako novelizačné ústavné zákony. Majú formálne rovnakú právnu silu ako ústava a môžu slúžiť na kontrolu ústavnosti iných právnych predpisov i ústavou určených medzinárodných zmlúv. V zmysle ustanovení Ústavy SR vyplýva povinnosť prijať ústavný zákon v prípade vstupu a výstupu zo štátneho zväzku a v prípade zmeny hraníc SR. V zmysle čl. 152 ods. 1 Ústavy SR sú prameňmi ústavného práva aj ústavné zákony prijaté pred 31. 12. 1992, pokiaľ neodporujú Ústave SR. Osobitosť vidíme v takmer totožnej úprave základných práv a slobôd realizovanej aj v Ústave SR a rovnako v ústavnom zákone prijatom za ČSFR.

Ďalším prameňom ústavného práva sú zákony, avšak iba tie ktoré upravujú predmet ústavného práva – napr. zákony o štátnom občianstve, volebné zákony, o obecnom zriadení, o politických stranách, o štátnych symboloch SR, o verejnom ochrancovi práv a iné.

Zriedkavejšie sú prameňom aj nariadenia vlády SR, tzv. aproximačné nariadenia a všeobecné záväzné predpisy ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy aj to iba vtedy, ak upravujú predmet ústavného práva. To isté platí aj o VZN obecných zastupiteľstiev a zastupiteľstiev VÚC.

Prameňom ústavného práva sú aj rozhodnutia prezidenta SR dotýkajúce sa predmetu ústavného práva, napr. rozhodnutie o prenesení právomoci dojednávať medzinárodné zmluvy na vládu SR, rozhodnutie o vyhlásení referenda a iné.

Významným prameňom sú rozhodnutia Ústavného súdu SR. Osobitný význam majú uznesenia, ktorými ústavný súd podáva výklad ústavy, ďalej sú to výsledky konania vo volebných veciach, o sťažnostiach proti výsledku referenda, o obžalobe NR SR proti prezidentovi SR a iné. Prameňom sú aj vykonateľné nálezy ústavného súdu, v ktorých dôsledku strácajú účinnosť a platnosť právne predpisy, pokiaľ sú tie prameňom ústavného práva.

Za prameň ústavného práva možno považovať aj výsledok obligatórneho, ratifikačného referenda o ústavnom zákone o vstupe SR do štátneho zväzku s inými štátmi či vystúpenie z neho.

Prameňom ústavného práva sú v zmysle ústavy aj medzinárodné zmluvy. Čl. 1, ods. 2 Ústavy SR formuluje ústavný princíp, podľa ktorého sa SR prihlasuje k uznávaniu a dodržiavaniu všeobecných pravidiel medzinárodného práva, k uznávaniu a dodržiavaniu medzinárodných zmlúv ktorými je viazaná a svojich ďalších medzinárodných záväzkov. Týmto sa zmenila dualistická koncepcia uplatňovania medzinárodných záväzkov na území SR a uprednostnila sa monistická koncepcia, ktorý umožňuje priamu aplikáciu medzinárodných zmlúv bez osobitného transponovania do vnútroštátneho práva. Podľa čl. 7, ods. 4 Ústavy SR sú prameňom ústavného práva medzinárodné zmluvy schválené NR SR, ratifikované prezidentom SR, vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom a ich ustanovenia sú priamo uplatniteľné. Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách majú prednosť pred zákonmi. Ústavodarca teda považuje tieto zmluvy za súčasť právneho poriadku SR a zároveň im v hierarchii právnych noriem priznáva miesto medzi ústavou a zákonmi. Rovnako je prameňom ústavného práva SR aj medzinárodná zmluva s prenesením výkonu časti svojich práv na ES a EÚ a taktiež sú prameňmi aj právne záväzné akty ES a EÚ, ktoré majú prednosť pred zákonmi SR.

Súdne precedensy patria k základným prameňom práva v krajinách založených na systéme common law. Precedens vytvára právo na základe už existujúceho konkrétného spoločenského vzťahu a ako taký platí pre analogický spoločenský vzťah do budúcnosti, hoci s inými účastníkmi. V súvislosti so silnejúcimi integračnými globalizačnými tendenciami sa mení aj nazeranie na sudcovskú tvorbu práva. Súdne precedensy sa postupne so vznikom ústavného súdnictva a nadštátnych súdnych inštitúcií aj v kontinentálnej Európe začínajú považovať aj za prameň ústavného práva SR. Z hľadiska dôležitosti možno hovoriť o súdnych precedensoch Ústavného súdu SR, Európskeho súdu pre ľudské práva, Súdného dvora EÚ a všeobecných súdov.

Fungovanie ústavného systému významne ovplyvňujú aj ústavné zvyklosti, hoci nie sú formálnym prameňom nášho práva. Právne princípy vytvárajú normatívny základ celej ústavy celého právneho poriadku.

Právna doktrína nie je v kontinentálnom systéme práva považovaná za prameň práva a teda ju ani nepovažujeme za formálny prameň ústavného práva. Avšak právna prax (súdy a najmä ústavný súd), názory, zovšeobecnenie či analýza právnych predpisov využíva pri aplikácii práva najmä vtedy, ak je právny predpis nejasný, resp. pripúšťa viacero výkladov. Doktrína však nie je priznaná právna relevancia. Nie je v SR považovaná za formálny prameň práva, avšak môžeme sa s ňou stretnúť v mnohých podaniach na Ústavný súd SR, resp. odôvodneniach rozhodnutí Ústavného súdu. Doktrínu teda môžeme označiť za skôr subsidiárny prameň ústavného práva.

7) Význam a obsah princípů právního státu (formální a materiální právní stát)

V čl. 1 ods. 1 Ústavy SR hneď po princípe zvrchovanosti a demokracie sa SR definuje ako právny štát. V zmysle všeobecne akceptovaných znakov právneho štátu konštatujeme, že v právnom štáte sa musia všetky dôležité spoločenské vzťahy upravovať a riešiť právnymi prostriedkami. Právny štát je často stotožňovaný s ústavným štátom, za taký môžeme považovať štát, ktorý ústavu nielen dáva, ale sa jej aj podriadiť. Ústavný štát je realizovateľný iba na základe občianskej spoločnosti, založenej na rovnosti občanov a primáte jednotlivcov pred štátom. Ústava SR nevymedzuje obsah princípov právneho štátu, týchto existuje viacero. Podľa A. Broestla k princípom právneho štátu zaraďujeme záruky základných práv a slobôd, legitimitu a legalitu, suverenitu ľudu, deľbu moci, vzájomné brzdy a rovnováhu moci, zvrchovanosť ústavy a zákona a právnú istotu.

Právny štát môže mať podobu formálneho a materiálneho právneho štátu. Formálny právny štát vychádza z právno pozitivistickej filozofie a jeho podstatou je, že príslušné štátne orgány zákony prijímajú, všetci adresáti ich dodržiavajú ale absentujú záruky ich kvality, garancie proti zneužitiu moci a svojvôli štátu, absentujú garancie základných práv a slobôd. Materiálny štát vyžaduje, aby právny poriadok odrážal všeobecne uznávané hodnoty. Vymedzenie obsahu materiálneho právneho štátu nachádzame v čl. 2 ods. 2 Ústavy SR, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom ustanovenom zákonom. Naplnenie právneho štátu predstavuje aj obsah druhej hlavy ústavy, ktorá je vlastne katalógom základných práv a slobôd, ďalšou formou je akceptovaná koncepcia deľby moci v piatej až siedmej hlave ústavy.

8) Význam a obsah princípů demokratického státu

Ústava SR zakotvuje, že SR je aj demokratickým štátom. Princíp demokracie úzko súvisí s princípom suverenity ľudu. Demokracia znamená vládu ľudu nad sebou samým, resp. jednotu vládnucich a ovládaných. Ústava v čl. 2 ods. 1 zakotvuje že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom volených zástupcov alebo priamo. Z uvedeného vyplýva, že základnými formami suverenity ľudu je zastupiteľská forma (zastupiteľská demokracia – výkon moci prostredníctvom volených orgánov – NR SR) alebo priamy výkon (najmä referendum). Doktrína demokracie zakladá ideu štátnej moci, resp. verejnej moci na plnení úloh v prospech človeka. Súčasťou demokratického princípu je aj rozširovanie právnych prostriedkov participácie jednotlivcov na výkone verejnej moci. Po vstupe SR do EÚ dostala táto participácia aj

európsky rozmer. K zásadám naplňajúcim princíp demokracie patrí spolu so suverenitou ľudu aj zásada deľby moci, tá je determinujúcim faktorom obsahu demokratického štátu. Zásadný význam má aj ochrana ústavnosti. Každý štát, ak má byť považovaný za demokratický, musí mať vytvorený systém ktorý umožňuje na jednej strane vytvoriť racionálnu centralizáciu a koncentráciu verejnej moci a na druhej strane v súlade s princípom subsidiarity verejnú moc dekoncentrovať a decentralizovať na nižšie články štátnej a spoločenskej štruktúry. Krajným nástrojom ochrany demokracie, okrem iných legálnych nástrojov ochrany demokracie, je právo na odpor zakotvené v čl. 32 Ústavy SR.

9) Ústavno-politické snahy na Slovensku pred rokom 1918

V týchto súvislostiach môžeme rozlišovať najskôr pokusy o emancipáciu Slovenska v rámci Uhorska a neskôr, po ich neúspechu rozhodnutie Slovákov budovať vlastný štát.

Pokusy o emancipáciu Slovenska v rámci Uhorska – do konca 18. st. nebolo badať výrazné snahy chápať Slovensko a Slovákov ako politický subjekt so špecifickým postavením v rámci štátu, avšak v celom vtedajšom Uhorsku bola etnická príslušnosť obyvateľstva sekundárnou vecou, nakoľko jeho postavenie sa neodvíjalo od etnickej príslušnosti ale stavovskej príslušnosti. Prelom 18. a 19. st. však takmer v celej Európe priniesol nový spôsob myslenia, pod vplyvom osvietenstva aj dejinných udalostí (Francúzska revolúcia) aj v mnohonárodnostnom Uhorsku začalo do popredia vystupovať iné kritérium, na základe ktorého sa vymedzovala politická identita jeho obyvateľstva – kritérium etnické. Pre Slovensko toto kritérium bolo určujúce a vlastne jediné možné. Slovenské politické snaženie sa najviac začalo prejavovať v 40-tych rokoch 19. st. počas celoeurópskych reformných hnutí. Vznikol dokument Žiadosti slovenského národa (1848), kde sa požadovali viaceré reformy, najmä v jazykovej, národnostnej, sociálnej a školskej oblasti. Z ústavnoprávneho hľadiska boli dôležité žiadosti o politické reformy – uznanie slovenčiny ako oficiálneho jazyka, vytvorenie slovenského snemu, zavedenie všeobecného volebného práva. Ozbrojený konflikt medzi Maďarmi a Rakúšanmi a Maďarmi a Slovákami zbližil Slovákov s Rakúšanmi a v roku 1848 bola vo Viedni založená Slovenská národná rada, orgán tvorený zástupcami Slovákov na čele s Ľudovítom Štúrom. Nasledovali známe dobrovoľnícke udalosti meruôsmych rokov. Ukázali však, že naplnenie akýchkoľvek ústavnoprávnych ambícií Slovákov nebude možné v monarchii na čele s habsburským rodom. Ďalej k tomuto prispela aj éra maďarizácie po rakúsko-uhorskom vyrovnaní. Aj keď sa slovenské snahy nenaplnili, prispeli k upevneniu politickej identity slovenského národa. Spolu s politickou reprezentáciou českého národa sa začala presadzovať koncept Veľkej Moravy, kde bolo poukazované na Slovákov ako na prvých obyvateľov tohto územia a teda im patrí. Táto umelecká idealizácia nemala veľa spoločného s reálnou históriou, predznamenala ideovo ale vznik Československa. Najdôležitejšia slovenská politická udalosť z obdobia rokov 1849 – 1918 sa odohrala v roku 1861 v Turčianskom Sv. Martine, kde Slovenské národné zhromaždenie prijalo Memorandum národa slovenského, dokument nadväzujúci na Žiadosti slovenského národa. Memorandum na rozdiel od Žiadostí vychádzalo z myšlienky, že Slováci už národom sú.

Rozhodnutie Slovákov budovať vlastný štát – po rakúsko-uhorskom vyrovnaní sa habsburská ríša federalizovala a v týchto podmienkach slovenská otázka mohla vyriešiť iba zaniknutím slovenského národa postupnou asimiláciou alebo jeho osamostatnením. To prichádzalo do úvahy iba v širšom rámci s výraznou vonkajšou pomocou. Napomohla tomu prvá svetová vojna, kde bola v USA v roku 1915 v Clevelande podpísaná dohoda medzi Slovenskou ligou v Amerike a Českým národným združením. Dohoda neskôr v roku 1918 nahradila Pittsburská dohoda, kde hlavný rozdiel spočíval že dohoda nehovorí vyslovene o federácii, ale o demokratickej konštitúcii. Je nutné ale zdôrazniť, že ani jedna z týchto dohôd nemala právny význam. Chýbal im totiž základný znak práva a to záväznosť. Išlo teda o vyhlásenia politickej povahy, demonštrujúce úsilie Slovákov a Čechov vytvoriť spoločný štát.

10) Ústavný vývoj Slovenska v r. 1918 – 1948

28.10.1918 vznikla ČSR. Vznik bol formálne vyjadrený zákonom o zriadení samostatného štátu československého, tento zákon bol revolučným aktom – bol odmietnutím platného R-U ústavného práva a znamenal vystúpenie z habsburskej monarchie. Nazýva sa tiež recepčný zákon, nakoľko do nového právneho poriadku recipoval všetky R-U právne normy. Táto materiálna kontinuita sa však kombinovala s formálnou diskontinuitou spočívajúcou vo vzniku nového štátneho útvaru. Recepčný zákon predstavoval prvé ústavné provizórium, nakoľko šlo o prvé ústavnoprávne usporiadanie v ČSR, i keď iba dočasné. Nositeľom suverenity sa podľa recepčného zákona stal československý ľud. Krátko po vyhlásení ČSR prijal národný výbor Dočasnú ústavu ako druhé ústavné provizórium. Tá zaviedla v štáte republikánske zriadenie vymedzením funkcie prezidenta, Národný výbor pretransformovala na Národné zhromaždenie, v ktorom sa sústreďovala zákonodarná a výkonná moc – šlo o tzv. vládu parlamentu. Ústavné provizórium skončilo prijatím definitívnej ústavy v roku 1920 pod názvom Ústavná listina, tá stavala na už osvedčených vzoroch iných štátov. Vychádzajúc z prirodzeného práva a myšlienok humanizmu tvorila demokratický režim. Vytvorila parlamentnú formu vlády a výkon zákonodarnej moci zverila dvojkomorovému Národnému zhromaždeniu. Je nutné zmieniť jeden dôležitý prvok z uvádzacieho zákona, ktorý bol súčasťou Ústavnej listiny. Ten zakotvil koncepciu jednotného československého národa, ktorý mal dve vetvy – českú a slovenskú. Táto teória nevznikla preto, aby bránila rozvoju Slovenska, ale preto, aby posilnila stabilitu novovytvoreného štátu. Spočívalo to v tom, že za ČSR v nej žilo viac Nemcov ako Slovákov, z tohto dôvodu by federácia medzi Slovákami a Čechmi vzhľadom k Nemcom nepodporovala demokraciu v štáte.

Spory o postavenie Slovenska v rámci republiky vyvrcholili v roku 1938 v spojení s tlakom Nemecka na ČSR, Mníchovskou zmluvou a Viedenskou arbitrážou. V rámci druhej republiky bola ústavným zákonom potvrdená autonómia Slovenskej krajiny, kde bola ustanovená autonómna vláda a snem. Ten vyhlásil vznik Slovenského štátu. V českých krajinách zo zvyšku čs. zemí bol vytvorený Protektorát Čechy a Morava. Slovenský snem prijal v lete 1929 ústavu, ktorá zdôrazňovala božský pôvod moci a štátu. Na konci druhej svetovej vojny sa čs. emigrácii pod vedením E. Beneša podarilo na medzinárodnej úrovni presadiť nulitu Mníchovskej dohody a rozpadu ČSR. Ide o tzv. teóriu kontinuity, podľa ktorej ČSR neprestala z právneho hľadiska existovať. Paralelne s londýnskym odbojom sa ale formovala Slovenská národná rada

ako ilegálny orgán domáceho odboja, ktorá sa vyhlásila za nositeľku celej zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci na Slovensku, čím založila v rámci Československa právny dualizmus.

Po svojom vzniku SNR nikdy neprestala existovať, po oslobodení jej KVP uznal postavenie a právomoc a jej postavenie upravili tri pražské dohody. V roku 1946 sa v Československu konali voľby do Ústavodarného národného zhromaždenia, boli to posledné demokratické voľby na celé desaťročia. Na Slovensku vyhrala Demokratická strana, ale v celoštátnom meradle vyhrali komunisti, ktorí zostavili koaličnú vládu.

11) Ústavný vývoj Slovenska v r. 1948 – 1989

Z volieb v roku 1946 vzišlo Ústavodarné národné zhromaždenie, ktorého hlavnou úlohou bolo pripraviť a prijať novú ústavu československého štátu. Prevzatie moci komunistickou stranou znamenalo konečnú podobu ústavy.

Ústava 9.mája z roku 1948 bola publikovaná pod č. 150/1948 Zb. z. a n. Táto ústava vo svojom obsahu v koncentrovanej podobe vyjadruje všetky znaky a rozpornosti obdobia, v ktorom vznikala. Predovšetkým to bolo úsilie KSČ o marxisticko-leninskú orientáciu štátu a výsledky februárových udalostí, pričom však v niektorých otázkach aspoň formálne vychádzala alebo nadväzovala na Ústavu ČSR z roku 1920. V ústave sa vyjadrili aj rozhodujúce myšlienky KVP. Zriadenie štátu charakterizovala ako ľudovodemokratické, programovým cieľom bolo vybudovanie socialistického spoločenského poriadku. V zmysle ústavy sústavu najvyšších štátnych orgánov tvorilo jednokomorové Národné zhromaždenie, na čele štátu stál prezident. Výkonná moc pripadala vláde, Národným orgánom zákonodarnej moci na Slovensku bola SNR, ale jej postavenie v skutočnosti tomu nezodpovedalo a postupne nadobudla v podstate povahu regionálneho orgánu. Obdobne to môžeme povedať o Zbore povereníkov, ktorý bol podľa ústavy orgánom vládnej a výkonnej moci na Slovensku, ale postupom času boli jeho kompetencie výrazne oklieštené. Ďalšími charakteristickými znakmi tejto ústavy bolo deklarovanie politického víťazstva robotníckej triedy a ostatných pracujúcich, princípu suverenity ľudu, proklamovanie rovnosti mužov a žien, zaručenie práv a slobôd občanom, osobitne sociálnych práv, zakotvenie trojsektorovitosti hospodárskej sústavy, upravenie otázky znárodnenia súkromného majetku, ustanovenie národných výborov atď.

V roku 1960 vtedajší vedúci predstavitelia KSČ a štátu dospeli k názoru, že Ústava 9.mája splnila svoj cieľ, že boli položené základy socializmu a že dozrel čas pre novú ústavu. Pravda, neskorší vývoj vrátane našej súčasnosti ukázal nereálnosť týchto predstáv. V roku 1960 bola prijatá Ústava Československej socialistickej republiky, ktorá vlastne úplne pozmenená platila až do zániku spoločného štátu dňa 31.12.1992. Ústava z roku 1960 bola prijatá 11.júla 1960 a publikovaná bola ako ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Bola predovšetkým politickým dokumentom. Zakotvila princíp vedúcej úlohy KSČ, prioritu záujmov spoločnosti pred záujmami jednotlivca, čím vlastne právny poriadok chránil štátnu moc pred občanmi a právny poriadok už nestanovoval postup štátnej moci tak, aby neboli porušované práva občanov. Ústava z roku 1960 vo vzťahu k riešeniu štátoprávnemu postaveniu slovenského národa pokračovala v línii, ktorá síce deklarovala rovnoprávnosť národov, ale v rovine inštitucionálnej rovnoprávnosť nebola vyjadrená.

SNR prijala 15.marca 1968 uznesenie, v ktorom vyjadrila svoju predstavu o budúcom štátoprávnem usporiadaní na princípe symetrie. V ovzduší spoločensko-politických demokratizačných premien po januári 1968, ale i v páde sovietskych vojsk a ďalších štátov Varšavskej zmluvy dostali myšlienky federatívneho štátoprávnemu usporiadania podobu ústavnej úpravy vzťahov českého a slovenského národa v spoločnom federatívnom štáte ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. o československej federácii. Tento, v histórii slovenského národa jeden z najvýznamnejších zákonov, bol Národným zhromaždením schválený dňa 27.októbra 1968 a 30.októbra ho prezident v Bratislave podpísal. Prijatie zákona predchádzalo prijatie ústavného zákona č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR.

Od 1.januára 1969 začali fungovať mechanizmy česko-slovenskej federácie. Vznikli dve národné republiky – ČSR a SSR – s vlastným spoločensko-politickým a hospodárskym systémom ako národné štátne útvary a subjekty federácie, ktorých prostredníctvom oba národy realizovali svoje právo na sebaurčenie. V zmysle ústavného zákona č. 143/1968 Zb. sa konštituovala sústava federálnych orgánov a sústava orgánov republík. Na úrovni federácie to bolo ako zákonodarný orgán dvojkomorové Federálne zhromaždenie (200-členná snemovňa ľudu a 150-členná snemovňa národov reprezentujúca štátoprávne postavenie republík), prezident republiky, federálna vláda a systém federálnych ministerstiev, Generálna prokuratúra ČSFR, Najvyšší súd ČSFR atď. Na úrovni republík to boli národné rady (200-členná Česká národná rada a 150-členná SNR), republikové vlády a republikové ministerstvá. Vo svojom súhrne, najmä však po prijatí ústavného zákona č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii, v súlade s politickými cieľmi KSČ a normalizáciou sa v rozdelení a realizácii kompetencií presadili centralistické prvky federácie a republiky boli pozbavené reálnej možnosti riadiť ekonomiku svojimi orgánmi. Federácia je však zo svojej podstaty opakom centralizácie a ak má reálne fungovať, je nezlučiteľná s totalitou.

12) Ústavný vývoj Slovenska v r. 1989 – 1992

V novembri 1989 došlo v Československu k udalostiam, ktoré mali za následok zvrhnutie komunistického režimu. V nasledujúcom období prebiehali v republike dva paralelné procesy – ústavná a politická realizácia návratu k demokracii a nutnosť nanovo definovať vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi v rámci federácie. V rámci návratu k demokracii bol v prvom rade zrušený článok ústavy zakotvujúci vedúcu úlohu KSČ. Federálne zhromaždenie prijala v roku 1991 Listinu základných práv a slobôd a zakotvilo sa používanie všetkých právnych predpisov v štáte v súlade s touto listinou. Po voľbách do parlamentov oboch republík konaných v júni 1992 udalosti začali smerovať k rozdeleniu Československa, čo bolo uprednostňované riešenie na oboch stranách. Rokovania medzi vládami viedli k dohode o rozdelení bez konzultácie s občanmi. SNR prijala 1.9.1992 Ústavu SR, jej návrh pripravila pracovná skupina dr. Čiča. Nová ústava nadobudla platnosť a prevažne aj účinnosť ešte pred zánikom federácie. Tá de iure zanikla na základe ústavného zákona o zániku ČSFR, ktorý prijala Federálne zhromaždenie. Môžeme konštatovať, že k zániku teda neprišlo revolučným, ale ústavným

spôsobom. Potvrdilo sa aj to, že jedine federácia bola právnym aj reálnym nositeľom suverenity, ktorá v sebe zahŕňa aj právo rozhodnúť o vlastnom zániku. ČSFR zanikla 31.12.1992 a jej nástupníckymi štátmi sa stali od 1. januára 1993 Česká a Slovenská republika. Po januári 1993 mala z hľadiska kontinuity a diskontinuity so zaniknutou federáciou zásadný význam deviata hlava Ústavy SR – podľa nej ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy vydané počas existencie federácie zostávajú na Slovensku v platnosti, ak neodporujú Ústave SR. SNR ústavu prijala z titulu pôvodnej ústavodarnej moci slovenského ľudu, od ktorého voľbami získala legitimitu, občania však vo voľbách nevedeli že si volia ústavodarný zbor a ani po prijatí ústava nebola schválená referendum. Táto situácia teda nezapadá do zaužívaných ústavnoprávných schém.

13) Ústavný vývoj Slovenska po r. 1993

Ústava SR bola novelizovaná celkovo 17-krát, a to ústavnými zákonmi:

č. 244/1998 Z. z.,

9/1999 Z. z.,

90/2001 Z. z.,

140/2004 Z. z.,

323/2004 Z. z.,

463/2005 Z. z.,

92/2006 Z. z.,

210/2006 Z. z.,

100/2010 Z. z.,

356/2011 Z. z.,

232/2012 Z. z.,

161/2014 Z. z.,

306/2014 Z. z.,

427/2015 Z. z.,

44/2017 Z. z.,

71/2017 Z. z.,

137/2017 Z. z.

14) Ústava SR – jej charakteristika, funkcie a formy realizácie

Prijatá 1.septembra 1992 ako „Ústava“ č. 460/1992 Zb. (nie zákon ale právny predpis), 1. októbra publikovaná, platná a účinná až na niektoré články

Typológia: republikánska, unitárna, písaná, rigidná (17 noviel), demokratická, polylegálna (okrem ústavy existujú aj ústavné zákony ako samostatný zdroj ústavného práva)

Ústava reguluje fundamentálne spoločenské vzťahy určujúce povahu štátu a spoločnosti, východiskové princípy existencie a fungovania štátu. Ideové východiská obsahuje preambula. Ústava neobsahuje explicitnú klauzulu nadradenosti. Skladá sa z preambuly, 9 hláv a 156 článkov.

Materiálne jadro ústavy: konštrukt ústavného súdnictva, nezmeniteľné ustanovenia ústavy - ústavný súd konštatoval, že ústava nie je hodnotovo neutrálna, je založená na sústave hodnôt – štát ich váži, rešpektuje a chráni. PL. ÚS 7/2017: „princípy demokratického a právneho štátu, ktoré tvoria materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky a ako kľúčové konštitutívne hodnoty sú nedotknuteľné“

Princípy ústavy: del'ba moci; zvrchovanosť štátu; princíp demokracie; právny štát; sloboda vyznania; suverenita ľudu; rešpektovanie medzinárodného práva; sociálna, ekologická a trhová ekonomika; republikánsky; unitárny štát; samospráva

15) Preambula Ústavy SR a jej význam

Preambula je uvádzacia časť ústavy, zdôrazňuje problematiku a vyhlasuje princípy. Bud' nemá žiaden normatívny význam, alebo je integrálnou súčasťou, či má interpretačný význam. Právna veda del' preambuly na preambuly vo formálnom a v materiálnom význame.

Formálny význam spočíva v tom, že preambula je úvodom do celej ústavy a je zároveň aj pomenovaná ako „preambula“. Tu vystupujú formálne znaky spočívajúce v lokalizácii preambuly vo vzťahu k ostatnému textu ústavy a v označení preambuly. Slovenská preambula k ústave napĺňa formálny význam tohto pojmu.

Materiálny význam má rôzne kategórie. Definícia suveréna (naša preambula ho definuje dosť nejasne, kritériom suveréna je SK štátne občianstvo-politická koncepcia, občiansky princíp je teda dôležitejší ako národný), historické rozprávanie (priame odkazy na Veľkú Moravu a cyrilometodská tradícia, nepriame odkazy na boj o vlastnú štátnosť), najvyššie ciele (mierová spolupráca s inými štátmi a spolužitie vnútri štátu), národná identita (realizácia finálneho snaženia slovenského národa o vlastnú štátnosť), Boh/náboženstvo (neobsahuje priamy odkaz, nepriamo dotknuté Cyrilom a Metodom).

Preambula plní komplementárnu úlohu pri výklade ústavy, keďže tú treba vykladať ako celok, je nutné zobrať do úvahy a posúdiť aj preambulu.

16) Princípy Ústavy SR

-princíp zvrchovanosti /suverenita/ štátu, ľudu, národa

-vláda na čas

-princíp demokracie

-parlamentná demokracia

-právny štát

-princíp úcty k právam človeka

-štát sa neviaže na ideológiu ani náboženstvo

-pluralita politického systému

-princíp ochrany vlastníctva a slobody podnikania

-princíp republikánsky

-princíp unitárneho štátu

-princíp sociálneho štátu

-princíp samosprávy

Princíp suverenity – zvrchovanosti štátu (čl. 1, ods. 1) znamená nezávislosť štátnej moci od akejkoľvek inej moci ako navonok tak i dovnútra štátu. Navonok - je daná suverenitou iných štátov. Vonkajšie prejavy suverenity, symboly štátu sú uvedené v druhom oddiele prvej hlavy nazvanej Štátne symboly. Dovnútra - voči občanom v plnom rozsahu, voči cudzím štátnym občanom je obmedzená, voči diplomatickým predstaviteľom minimálne.

Suverenita ľudu - zdrojom moci je človek, moc pochádza od občanov:

- a) forma priama - referendum - označovaná ako priama demokracie
- b) forma nepriama – prostredníctvom poslancov - zastupiteľská demokracia

Suverenita národa - právo národov na sebaurčenie

Limited Government - Princíp „vláda na čas“: výkon funkcií na čas, súvisí s demokraciou, naznačuje, že nikto nemá štátnu moc a funkciu na doživotie. Moc svoju legitimitu obnovuje v istých časových intervaloch – voľby NR SR 4 roky (vláda podáva demisiu po ustanovení NR), prezident 5 rokov, sudcovia 13 rokov, NKÚ 7 rokov. Štátne orgány sú viazané právom.

Princíp demokracie: súvisí so suverenitou ľudu, voliteľnosť zastupiteľských orgánov, voliteľnosť samosprávnych orgánov, demokratické volebné právo, práva a slobody, pluralita

Princíp parlamentnej demokracie: exekutíva reprezentovaná vládou s podriadenými orgánmi, politická zodpovednosť vlády NR SR, vláda kreovaná prezidentom, politická nezodpovednosť prezidenta SR - ale ústavná zodpovednosť, kontrasiagnácia aktov prezidenta SR – predseda vlády alebo príslušný minister

Princíp právneho štátu: viazanosť právnym poriadkom SR, ústavnosť a zákonnosť, deľba moci, ochrana práv a slobôd, zásada právnej istoty, predvídateľnosti a určitosti práva (právne predpisy by mali mať istú stabilitu, aby umožňovali možnosť plánovania správania), zákaz svojvôle, zásada primeranosti, zákaz retroaktivity

Princíp úcty k právam a slobodám: zakotvenie práv a slobôd, ľudská dôstojnosť, sloboda človeka, rovnosť, solidarita, štát sa neviaže na ideológiu ani náboženstvo

Princíp plurality politického systému: voľby sa musia konať v pravidelných intervaloch, demokratická úprava politických strán, súťaž politických síl (čl. 31) – voľby, právo na odpor v čl. 32 – právo na revolúciu, ak ústavné orgány nie sú schopné zabezpečiť demokratické fungovanie štátu

Princíp ochrany vlastníctva a slobody podnikania: rovnaká ochrana vlastníkov, sloboda podnikania, ochrana podmienok podnikania, ochrana hospodárskej súťaže

Princíp republikánsky - republika, hlava štátu - prezident

Princíp unitárneho štátu - SR - unitárny štát - možnosti vstup do štát. zväzkov. SR a EÚ - prenos právomoci na nadštátne inštitúcie

Princíp sociálneho štátu - sociálne trhová ekonomika, sociálne práva občanov

Princíp samosprávy - samospráva ako forma verejnej moci.

17) Deľba moci v Ústave SR

Ku kľúčovým ustanoveniam v Ústave SR patria ustanovenia upravujúce povahu štátu, štátnej moci, spôsob jej uskutočňovania, ako aj otázky verejnej moci ako celku.

Základnú charakteristiku štátnej moci môžeme odvodiť z čl. 1 ods. 1 ústavy, ktorý zakotvuje, že Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. K charakteristickým znakom štátnej moci v Slovenskej republike patrí jej jednota, demokratická legitímácia, časová ohraničenosť.

Štátna moc v Slovenskej republike je podľa čl. 2 ods. 1 odvodená od občanov, ktorí ju vykonávajú cestou troch typov štátnych orgánov - orgán zákonodarnej moci, orgán výkonnej moci a orgán súdnej moci. Štátna moc patrí občanom ako celku. Žiadna časť občanov SR si nemôže privlastniť moc, žiadna časť občanov nemôže byť zvýhodnená. Štátna moc musí slúžiť všetkým občanom, resp. obyvateľom SR. Výkon štátnej moci sa neviaže na žiadnu ideológiu, ani náboženstvo.

Základným znakom štátnej moci v Slovenskej republike je jej zvrchovanosť, nezávislosť, neznamená to však absolutizmus. Znak zvrchovanej štátnej moci sa prejavujú v jej územnej a personálnej zvrchovanosti a jurisdikcii. Znamená to, že štátna moc je na území Slovenskej republiky výlučná, nezávislá ako vo vnútri, tak aj navonok - uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky. Vstupom SR do EÚ preniesla SR na EÚ a ES výkon časti svojich práv. Jedným z podstatných znakov EÚ a ES je priama účinnosť právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie, vrátane ich prednosti pred zákonmi Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky garantuje jej legitimitu a demokratickú legalitu. Prejavuje sa to v slobodnej súťaži politických síl, práve občanov na odpor, vo výstavbe štátu na všeobecne uznávaných demokratických princípoch, ideologickej neutralite štátu, parlamentnej forme vlády a pod. Ústava SR v druhom oddiele tretej hlavy zakotvuje postavenie Najvyššieho kontrolného úradu SR a v štvrtej hlave upravuje postavenie samosprávy. Deľbu moci v Ústave SR je nutné vidieť okrem horizontálneho členenia aj v rovine vertikálneho členenia.

18) Vzťah Ústavy SR a ústavných zákonov

Ústava Slovenskej republiky stojí v hierarchii právnych predpisov na vrchole. Jediným prostriedkom, ako sa dá zmeniť ústava, je v našich podmienkach ústavný zákon. Na prijatie ústavy samotnej a rovnako aj ústavného zákona je podľa čl. 84 ods. 4 nutný súhlas aspoň trojpäťinovej väčšiny všetkých poslancov Národnej rady. Ak sa pozrieme na nerovnosť ústavy a ústavných zákonov z hľadiska spôsobu prijatia a novelizácie, jednoznačne to nie je pravda, keďže na prijatie ústavy a aj ústavného zákona je nutný rovnaký spôsob, ktorý je prísnejší ako pri obyčajnom zákone.

Ďalší, a dovoľm si tvrdiť, že zrejme najpodstatnejší argument je ten, že ústavný zákon novelizuje ústavu. Teda ak by Ústava mala vyššiu právnu silu ako ústavný zákon, nebolo by možné ústavu novelizovať ústavným zákonom a dokonca by bol ústavný zákon nie nesúladi s ústavou, bol by protiprávny, keďže ju mení, alebo dopĺňa. Ústavný súd Slovenskej republiky v rozhodnutí I. ÚS 39/93 jasne uvádza, že z hľadiska právnej sily, medzi ústavou samotnou a ústavnými zákonmi nie je rozdiel. Hľadať rozdiel je relevantné podľa ústavného súdu z hľadiska právnej sily medzi zákonmi prijatými 3/5 väčšinou všetkých poslancov a medzi zákonmi pri ktorých sa vyžaduje jednoduchá väčšina.

Rozdiel medzi ústavodarnou mocou pôvodnou a odvodenou nie je, môžeme teda súdiť, že ústavné zákony vzhádzajú z tej istej moci ako ústava. Tak ako pôvodná ústavodarná moc tak aj odvodená by mala byť obmedzená len prirodzeným právom.

19) Vzťah Ústavy SR a práva EÚ

Článok 7 ods. 2 Ústavy SR zakotvil prednosť právne záväzných aktov ES a EÚ pred zákonmi EÚ. Tým sa od 1. 7. 2001 položila možnosť Slovenskej republiky vstúpiť do Európskej únie a časť našich zákonov podriaďiť právnemu poriadku EÚ. Nakoľko aj prebehlo platné referendum, tak 1. 5. 2004 sme sa stali členom EÚ. Týmto dňom sa na nás všetkých vzťahuje aj právo EÚ. To má niekoľko úrovní, niektoré sú pre nás platné bez vplyvu NR SR alebo Vlády SR, iné musia byť do zákonov alebo nariadení vlády implementované – musia byť vyhlásené novým zákonom alebo nariadením vlády. Pokiaľ EÚ vydá Nariadenie (Regulations), alebo pre špecifickú oblasť Rozhodnutie (Decisions), tak sa uplatní priamo a zákony, ktoré sú v rozpore s nimi sú neplatné (NR SR je spätne musí zmeniť). Smernice (Directives) sa však do našich zákonov prenášajú našimi zákonmi a bez toho aby ich NR SR zaviedla (implementovala) nie sú na území SR vykonateľné. Za

neskorú alebo zlú implementáciu samozrejme hrozí postih, ale ich uplatnenie je možné iba zákonom alebo nariadením vlády. Odporúčania (Recommendations) a Stanoviská (Opinions) sú nezáväzné.

20) Zmena Ústavy SR

Okrem pôvodnej ústavodarnej moci rozoznávame aj odvodenú ústavodarnú moc ktorá je mocou meniť a dopĺňať ústavu. U nás je zverená dvom subjektom, jednak zastupiteľskému orgánu – NR SR a zároveň prirodzene ľudu – občanom ako celku. NR SR vykonáva delegovanú moc a občania nemôžu priamo hlasovať o zmene a doplnení ústavy, situácia sa komplikuje aj tým, že prílohou referendumovej otázky nemôže byť návrh zmeny ústavy. Dôležitá otázka je v oblasti právomoci NR SR meniť a dopĺňať ústavu. Môže tak (dokonca aj prijať novú ústavu) len pri rozhodnutí trojštatinovej väčšiny všetkých poslancov (90 poslancov) – keďže ide o sťažený proces prijímania ústavy a ústavných zákonov v porovnaní so zákonmi, ústava môžeme charakterizovať aj ako rigidnú (tuhú).

21) Materiálne jadro Ústavy SR

Materiálne jadro ústavy – pojednáva o tom, čoho sa môže a nesmie zmena ústavy po stránke obsahovej týkať. Ide o obmedzenie ústavodarnej moci. Ako také je nezameniteľnou súčasťou ústavy. Keď sama ústava toto jadro vyjadruje, ide o explicitné materiálne jadro ústavy. Ak nie je vyjadrené priamo v ústave, ide o implicitné jadro ústavy. Má plniť ochrannú a výkladovú funkciu. Zabezpečuje sa ním nemožnosť bezprávia – tieto závery sú iba konštruktom ústavného súdnictva, ktoré jediné je oprávnené podávať záväzný výklad ústavy.

Funkčnosť celého tohto konceptu závisí od postoja ústavného súdnictva, ak neexistujú sankčné mechanizmy je jadro značne oslabené.

Materiálne jadro ústavy: konštrukt ústavného súdnictva, nezmeniteľné ustanovenia ústavy, ústavný súd konštatoval, že ústava nie je hodnotovo neutrálna, je založená na sústave hodnôt – štát ich váži, rešpektuje a chráni. Podľa PL. ÚS 7/2017: „princípy demokratického a právneho štátu, ktoré tvoria materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky a ako kľúčové konštitutívne hodnoty sú nedotknuteľné“

22) Štátne zriadenie v SR

Môžeme ho chápať ako komplex vzťahov, ktoré určujú vnútornú štruktúru a organizáciu štátu, organizáciu jeho územia, komplex vzťahov medzi štátom ako celkom a jeho súčasťami a vzťahy späť s realizáciou práva národa na sebaurčenie. Základné členenie štátov podľa štátneho zriadenia delíme na štáty unitárne a štáty zložené. K charakteristickým znakom unitárneho štátu patrí existencia jedného a jediného právneho poriadku. SR, ako to zakotvuje ústava, má jeden systém orgánov moci zákonodarnej, výkonnej a súdnej. Jednotný systém je aj budovaný systém orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy, ktorú tvoria miestne orgány štátnej správy SR a orgány samosprávy – obecné zastupiteľstvá a starostovia obcí. SR má vlastné štátne občianstvo, ktoré nemožno nikomu odňať proti jeho vôli. Má vlastné štátne symboly, ku ktorým patria štátny znak, štátny vlajka, štátna pečať, štátna hymna. Administratívno-teritoriálne členenie SR tvoria kraje, okresy a obce.

23) Štátne územie SR a ústavoprávne vymedzenie štátnych hraníc

Patrí medzi pojmové znaky každého štátu. Územie štátu je fundamentom štátu ako subjektu medzinárodného práva, štát na ňom vykonáva suverénnu moc. Štátna moc a jej výkon na území štátu sú teda neoddeliteľne spojené. Uplatňovanie moci sa uskutočňuje voči všetkým obyvateľom nachádzajúcim sa na území štátu bez ohľadu na štátoprávny vzťah k tomuto územiu. Územie chápeme ako trojrozmerný priestor (súš, podzemie, vody) a priestor nad týmito plochami až po hranice kozmického priestoru. Štátne hranice sa spravidla vymedzujú orograficky, geometricky a astronomicky, môžu byť pohyblivé a nepohyblivé. Územie SR ako samostatného a suverénneho štátu v dôsledku zániku ČSFR sa sformovalo k 1. januáru 1993, ústava zakotvuje že je jednotné a nedeliteľné a že hranice sa môžu meniť iba ústavným zákonom. Územie SR je ohraničené štátnymi hranicami, ktorých základy vychádzajú zo štátnych hraníc ČSFR. V súlade s jednotnosťou územia je decentralizácia výkonu štátnej správy a výkon územnej samosprávy obcami a samosprávnymi krajinami. Počas trvania československej federácie po roku 1968 mala hranica medzi ČSR a SSR iba administratívny význam.

24) Štátne občianstvo SR – pojem a obsah, vznik a zánik

Podstatným znakom každého suverénneho štátu je existencia obyvateľstva a jeho organizácia podľa územia, spojenie obyvateľstva a územia sa označuje ako princíp teritoriality. Štátne občianstvo je vymedzené ako trvalý právny záväzok medzi FO a štátom, ktorého dôsledkom je komplex vzájomných práv, slobôd a povinností občana a štátu určených a zabezpečených štátom, ktorý umožňuje občanovi aktívne sa zúčastňovať na politickom, štátnom, ekonomickom a kultúrnom živote štátu a spoločnosti.

Ústava SR neobsahuje detailnú úpravu štátneho občianstva, čl. 5 ods. 1 zakotvuje, že otázky nadobúdania a straty štátneho občianstva SR ustanoví zákon a v ods. 2 zakotvuje, že nikomu nemožno odňať štátne občianstvo proti jeho vôli (toto zodpovedá princípom demokratického a právneho štátu). Po vzniku SR v roku 1993 bolo potrebné určiť, kto za považuje za občana SR. Zákon o štátnom občianstve SR konštruje právnu domnienku, podľa ktorej sa štátny občan SR podľa zákona z roku 1968 považuje za občana SR podľa zákona o štátnom občianstve SR, tento spôsob sa volá určenie štátneho občianstva.

Podobu obsahu štátneho občianstva SR ustanovuje ústava a občanom vyslovene zaručuje vlastnícke právo, právo občana slobodný vstup na územie SR, zákaz nútenia k opusteniu vlasti a zákaz vyhostenia (slobody možno obmedziť v rozsahu

stanovenom ústavou), právo zakladať politické strany a politické združenia a združovať sa v nich, právo podieľať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov, právo na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, právo postaviť sa na odpor voči každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd, právo národných menšín a etnických skupín, aktívne a pasívne právo pri voľbách do zastupiteľských orgánov vrátane voľby prezidenta republiky, právo na prácu, právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na práci, ako aj pri strate živiteľa, právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky na základe zdravotného poistenia, právo na bezplatné vzdelanie v ZŠ a SŠ, podľa schopností občana a možností spoločnosti aj na VŠ. Týmto právam ale prislúchajú aj povinnosti – zachovávať vernosť SR, dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy domovského štátu aj v cudzine, splniť povinnosť brániť SR, platiť dane a poplatky vyplývajúce z vnútroštátnych predpisov a zachovávať štátne tajomstvo a zdržať sa akejkoľvek činnosti namierenej proti domovskému štátu.

Nadobúdanie štátneho občianstva SR je upravené takto:

- 1) osobami ktoré boli k 31.12.1992 štátnymi občanmi SR ako je uvedené vyššie,
- 2) na základe voľby štátneho občianstva SR osobami, ktoré pred uvedeným dátumom boli občanmi ČSFR, ale nie SR,
- 3) v prípade nadobúdania u detí v súvislosti s vyššie uvedeným sa sledovalo občianstvo rodičov, prípadne súhlasné vyhlásenie či rozhodnutie súdu,
- 4) nadobudnutie štátneho občianstva narodením – najbežnejší spôsob získania štátneho občianstva, dieťa ho nadobudne ak aspoň jeden z rodičov je štátny občan SR, je narodené na území SR v prípade rodičov bez štátnej príslušnosti, je narodené na území SR a rodičia sú cudzieho štátneho občianstva ktoré nezískava. Ak sa nepreukáže cudzie štátne občianstvo, považuje sa za štátneho občana SR dieťa narodené na území SR alebo nájdené na ňom a rodičia nie sú známi, teda je možné aj *ius sanguinis* aj *ius soli*,
- 5) nadobúdanie štátneho občianstva osvojením,
- 6) nadobudnutie štátneho občianstva udelením (naturalizáciou) po splnení podmienok – nepretržitý trvalý pobyt aspoň osem rokov, bezúhonnosť, bez trestného stíhania, preukázal ovládanie jazyka a všeobecných znalostí o SR a iné. Liberálnejšie podmienky platia pre žiadateľov, ktorí majú povolený pobyt na území SR a splnili ďalšie podmienky (uzavretie manželstva, významný prínos pre SR, azylant aspoň štyri roky a iné).

Štátne občianstvo udeľuje MV SR, nadobúda sa doručením listiny o udelení štátneho občianstva, nevznikne po zistení sfaľšovania podkladových dokumentov.

Štátne občianstvo SR možno stratiť prepustením zo štátneho zväzku na vlastnú žiadosť občana, nakoľko podľa ústavy ho nemožno odňať proti vôli. Zo štátneho zväzku možno prepustiť osobu ktorá preukáže že má štátne občianstvo iného štátu alebo prisľub jeho udelenia alebo má prisľub udelenia iného občianstva. Nemožno ale prepustiť osobu proti ktorej sa vedie trestné stíhanie, prípadne je vo výkone trestu alebo ktorá má nedoplatky na daniach a verejných dávkach v SR. Manželia nemôžu žiadať o prepustenie v spoločnej žiadosti, každá sa posudzuje individuálne. O prepustení zo štátneho zväzku rozhoduje okresný úrad, občianstvo zaniká dňom doručenia listiny o prepustení zo štátneho zväzku SR. Ďalší spôsob je zánik zo zákona v dôsledku nadobudnutia iného štátneho občianstva (2010).

25) Základné práva a slobody v ústavnom systéme SR – pramene a všeobecná charakteristika

Základné práva a slobody sú súčasťou samotnej ústavy a sú obsiahnuté v jej druhej hlave, ktorá je zároveň aj jej najrozsiahljšou časťou. Význam zakotvenia základných práv a slobôd v Ústave SR sleduje niekoľko cieľov, najdôležitejšou je ochrana jednotlivca pred štátom, resp. orgánmi verejnej moci. Ďalšou je umožniť a zabezpečiť sebarealizáciu a autonómiu jednotlivcovi od zvyšku spoločnosti a štátu, v tejto súvislosti musíme poznamenať že ľudské práva na jednej strane vytvárajú podmienky pre slobodu a rovnosť všetkých ľudí a na druhej strane zakazujú rozdielne zaobchádzanie v podobe diskriminácie. Listina základných práv a slobôd naďalej ostáva platným prameňom práva v zmysle recepcnej normy. Ústavodarca rozlišuje kategórie základných práv a slobôd: základné ľudské práva a slobody, politické práva, práva národnostných menšín a etnických skupín, hospodárske, sociálne a kultúrne práva, právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva, právo na súdnu a inú právnu ochranu. Ďalej ich rozoznávame ako subjektívne (jednotlivec sa môže domáhať voči tomu, kto mu je povinný dané právo/slobodu garantovať) a objektívne (zaväzujú priamo štát a jednotlivci sa ich nemôžu priamo domáhať).

26) Subjekty základných práv a slobôd v SR

Práva a slobody sú právami jednotlivca. Kolektívne ľudské práva a slobody u nás neexistujú, s výnimkou práva národov na sebaurčenie, ktoré sa však v ústavnom katalógu nenachádza. Individualita je tak primárnym znakom ľudských práv, subjektom ich práv je človek ako fyzická osoba. Vo vzťahu ku konkrétnej ústavnej úprave ústavodarca rozlišuje medzi každým, občanom, cudzincom a špecifickým jednotlivcom (matka, mladistvý,...). Okrem FO pozná náš právny poriadok aj právnické osoby, vo vzťahu k nim je dôležité uviesť, že im práva a slobody patria v rovnakom rozsahu ako fyzickým osobám, avšak za predpokladu že sa konkrétne práva/slobody neviažu výlučne na FO. Štát nie je subjektom základných práv a slobôd, výnimky môžu ale existovať. Vždy ale záleží aký štátny orgán/organizácia je v súkromnoprávnom vzťahu a čo je predmetom sporu. Týka sa to ale len súkromnoprávných sporov.

27) Obmedzenia základných práv a slobôd v SR

Základné práva a slobody sa delia na absolútne (nekvalifikované – nie je možné ich obmedziť) a relatívne (kvalifikované – je možné ich obmedziť). Žiadnu kategóriu však nemožno zrušiť. Absolútnych je veľmi málo, je to napr. spôsobilosť na práva a povinnosti, zákaz mučenia, právo na súdnu ochranu a iné. Sú neobmedziteľné a nemôžu byť porušené ani v kritických situáciách. Relatívne sú obmedziteľné za predpokladu, ak ich obmedzenie prejde ústavným testom tzv. proporcionality. Základné relatívne práva a slobody sú porušované z dvoch zdrojov, zo strany štátu a zo strany tretích osôb. Zo strany štátu prichádza k tomu zásahom štátneho orgánu (napr. stavba diaľnic na nevyvlastnených pozemkoch) alebo z dôvodu nekonania štátu vtedy, keď má konať aktívne na obranu základného práva alebo slobody. Zo strany tretích osôb prichádza k porušovaniu práv a slobôd iných jednotlivcov tým, že tieto osoby svoje práva a slobody realizujú. Práve test proporcionality umožňuje nájsť vhodné riešenie daného konfliktu dvoch záujmov.

Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu. Zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku. Ak sa obydlie používa aj na podnikanie alebo vykonávanie inej hospodárskej činnosti, takéto zásahy môžu byť zákonom dovolené aj vtedy, keď je to nevyhnutné na plnenie úloh verejnej správy.

Sloboda pohybu a pobytu môžu byť obmedzené zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody.

Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery možno obmedziť iba zákonom, ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných.

Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia môže byť obmedzená len v prípadoch ustanovených zákonom.

28) Právo na súdnu ochranu a zásady súdneho procesu v Ústave SR

Právo na súdnu ochranu – spolu s právom na inú právnu ochranu ich nazývame justičné práva alebo práva na spravodlivý súdny proces, na rozdiel od iných ústavných práv a slobôd majú výlučne procesný charakter, zakotvenie v ústave sleduje tri ciele:

- 1) justičné práva chránia iné práva a slobody (sú prostriedkom na ich naplnenie)
- 2) justičné práva chránia princípy právneho štátu (bránia riešeniu sporov inými prostriedkami ako právom)
- 3) zabezpečujú prístup k spravodlivosti v tej forme, že orgány verejnej moci a osobitne súdy prejednávajú a rozhodujú o nárokoch vyplývajúcich z ľudských práv.

Justičné práva sú právami univerzálnymi (bez ohľadu na štátne občianstvo) a sú právami individuálnymi, zároveň sa delia na absolútne (prezumpcia nevinu, právo odoprieť výpoveď) a relatívne. Jednotlivé práva sú uvedené v čl. 46 až čl. 50 Ústavy SR:

- právo na prístup k súdu/inému orgánu verejnej moci pri uplatnení svojich nárokov (nie je absolútne)
- právo na konanie vo veci podľa príslušnej právnej normy vrátane eur. či medzinárodného práva a výklad aby bol zároveň v súlade s ústavou
- právo na náhradu škody, ktorá bola spôsobená nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci/ich nesprávnym úradným postupom
- právo nevypovedať (týka sa každého, je možné ho ale uplatniť len keď by výpoveď spôsobila trestné stíhanie samotnej osobe alebo jej blízkym, v prípade obvineného je právo nevypovedať absolútne a bez výnimiek)
- právo na právnu pomoc v konaní pred orgánmi verejnej moci
- právo na tlmočníka (v prípade neovládania jazyka)
- rovnosť účastníkov konania (právna-účastníci sú si rovní pred zákonom bez ohľadu na bohatstvo, status,... a faktická-princíp rovnosti zbraní)
- verejnosť konania pred orgánmi verejnej správy (nejde o absolútne právo, vylúčenie možné v prípade štátneho tajomstva, bezpečnosti štátu,...)
- právo na konanie a rozhodnutie veci bez zbytočných prieťahov (posudzuje sa zložitost' sporu, predmet sporu, správanie účastníkov a orgánov verejnej moci)
- právo byť osobne prítomný a právo sa vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom (rovnosť zbraní medzi procesnými stranami)
- zásada legality v trestnom práve (čl. 49 – niet trestného činu ani trestu bez zákona)
- primeranosť ukladaných trestov ku spáchaným trestným činom a aby rešpektovali ľudskú dôstojnosť (primeranosť treba dodržiavať v rovine individuálnej a všeobecnej)

-zásada prezumpcie neviny

-zákaz dvojnásobného stíhania za ten istý skutok

-zákaz retroaktivity v neprospech obvineného (čin musel byť trestným v dobe jeho spáchania)

Zásady súdneho procesu:

-princíp viazanosti ústavou a právom

-inštitút zákonného sudcu (sudca je prideľovaný zákonom)

-zákaz odmietnutia spravodlivosti (súd vždy postupuje podľa práva a nemôže vec odmietnuť z dôvodu nejasnosti právneho predpisu)

-ústnosť a verejnosť konania

-princíp prezumpcie neviny

-princíp „v pochybnostiach v prospech slobody“

-princíp rovnosti strán

-princíp prítomnosti prísediach

29) Test proporcionality pri posudzovaní zásahov do základných práv a slobôd v SR

Test proporcionality by sa dal charakterizovať ako séria krokov, ktoré musia byť naplnené, aby mohlo prísť k ústavnému obmedzeniu základných práv a slobôd. Je univerzálny a na európskom kontinente ho aplikujú takmer všetky ústavné sudy.

1. prísny test proporcionality (osobné a politické práva) = 4 subtesty

2. menej prísny test proporcionality (hospodárske, sociálne a kultúrne práva) = prvé dva subtesty

Prísnejší test proporcionality sa skladá zo 4 subtestov (musia byť splnené kumulatívne, ak ČO LEN JEDEN NIE JE SPLNENÝ – ide o neústavné obmedzenie práva/slobody):

1. test legality (zákonosti) - zisťuje či došlo k obmedzeniu práva alebo slobody na základe zákona. Len relevantný výsledok legislatívnej činnosti je spôsobilý byť právnou normou, ktorá obmedzí právo/slobodu. Iné formy (vyhlášky, výnosy .. slobodu obmedziť nemôžu). Formálne predpoklady na prijatie zákona sú napr. podpis a publikácia. Materiálne predpoklady – prístupnosť zákona verejnosti, adresáti PN musia mať možnosť v rozumnej miere predvídať následky svojho správania. Materiálny predpoklad je napr. zákaz retroaktivity.

2. test vhodnosti (spôsobilosť naplniť účel) - samoúčelné obmedzenie základných práv je neprípustné. Účel musí byť dôležitý/vhodný, aby odôvodnil obmedzenie. Účel je niekedy vymedzený/predvídaný v ústave (čl. 28 ods. 2).

3. test nevyhnutnosti - sleduje, či za daných okolností neexistovali menej drastické či šetrnejšie prostriedky, ako obmedziť základné práva, ale zároveň rovnaké efektívne prostriedky, aby sa účel naplnil, skúma sa efektívnosť účelu obmedzenia.

4. test primeranosti (proporcionality v užšom zmysle) - skúma či príslušná norma je primeraná k zamýšľanému cieľu, či nemôže negatívnymi následkami presahovať pozitíva (musí byť zachovaná rovnováha).

30) Rovnosť a zákaz diskriminácie v ústavnom práve SR

Rovnosť spolu so slobodou a ľudskou dôstojnosťou je základným východiskom pre právo ľudských práv. Súčasná koncepcia rovnosti vychádza z formálnej rovnosti, ktorá sa dá charakterizovať ako rovnosť šancí a zákaz diskriminácie. Čl. 12 ods. 2 Ústavy SR garantuje zákaz diskriminácie – odlišné zaobchádzanie subjektov, ktoré sa nachádzajú v podobnej situácii bez objektívnych dôvodov. Výpočet dôvodov v ústave je len demonštratívny, ústavný súd si vytvoril tzv. test diskriminácie, na základe ktorého určuje či v konkrétnom prípade došlo k diskriminácii a porušeniu rovnosti. Pozostáva zo štyroch krokov:

1. porovnateľná skupina (ÚS zisťuje, či existujú iné osoby v rovnakej pozícii/situácii)
2. zakázaný dôvod (ÚS skúma či k odlišnému zaobchádzaniu došlo na základe zakázaného dôvodu – rasa, vierovyznanie,...)
3. existencia ujmy (či prišlo k ujme)
4. nemožnosť objektívneho ospravedlnenia odlišného zaobchádzania (napr. nevydanie vodičského preukazu slepcovi diskrimináciou nebude)

V súvislosti so zákazom diskriminácie je nutné spomenúť stabilnú judikatúru Ústavného súdu SR, podľa ktorej k diskriminácii a porušeniu rovnosti sa možno v zásade dovolávať len v súvislosti s porušením iného základného práva a slobody, alebo ľudského práva, alebo základnej slobody vyplývajúcej z kvalifikovanej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách.

31) Garancie základných práv a slobôd; vnútroštátne a medzinárodné

Vo všeobecnej rovine rozoznávame v rámci garancií medzi inštitucionálnymi mechanizmami a procesnými prostriedkami. Do prvej skupiny patria súdy, polícia, ombudsman – v rámci svojej zverenej kompetencie majú povinnosť chrániť práva a slobody. V druhej skupine nájdeme právne prostriedky, ktoré sú subjektom základných práv k dispozícii, ak majú dojem že ich práva a slobody sú narušené. Môže to byť sťažnosť, žaloba, žiadosť o obnovu konania atď.

Vnútroštátne garancie – z hľadiska efektivity a dlhodobého hľadiska ochrany ľudských práv a slobôd patria medzi najkľúčovejšie. V právnom štáte je povinnosťou všetkých orgánov verejnej moci chrániť základné práva a vykonávať zverené moci a kompetencie tak, aby dochádzalo k čo najmenším zásahom do práv a slobôd subjektov ľudských práv. Hlavné judikatíva má túto zodpovednosť. Okrem nej sú ďalšími orgánmi napr. polícia, ochranca práv, prokuratúra atď., ktoré konajú v rámci svojich kompetencií. Ďalej procesné prostriedky majú poskytovať možnosť ochrany pred porušením alebo prinútiť orgán konať tak, aby subjekt mohol svoje práva uplatniť.

Medzinárodnoprávne garancie – mier sa bez dodržiavania a garancií ľudských práv nedá udržať, preto sa ich ochrana dostala z národnej úrovne na medzinárodnú. Univerzálnou organizáciou dbajúcou o medzinárodný mier je OSN. Vo vzťahu k ochrane práv je prvým univerzálnym dokumentom Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948). Z nej sa uplynutím času stalo medzinárodné obyčajové právo. Ďalšími dokumentami prijatými v tejto problematike sú Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966), Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966). Prvý dokument zaväzuje priamo, druhý je ponechaný na hospodárske možnosti konkrétnych štátov. Okrem univerzálnych katalógov existujú aj regionálne, na európskom kontinente je to predovšetkým Európsky dohovor o ochrane ľudských práv, dohovor zároveň založil Európsky súd pre ľudské práva. Iným regionálnym katalógom je Charta základných práv EÚ (2000).

32) Pozitívny záväzok SR vo vzťahu k základným právam a slobodám

Aktívne konanie štátu v oblasti garancií a dodržiavania práv a slobôd nazývame pozitívnym záväzkom štátu. Má niekoľko foriem a úrovní. Na tej najabstraktnejšej a najvšeobecnejšej má štát povinnosť prijať takú legislatívu, ktorá chráni jednotlivcov a zabezpečuje ich práva a slobody. Povinnosť zákonodarcu prijať právnu úpravu sa vzťahuje na oblasť hmotného ale aj procesného práva. Teda pozitívny záväzok štátu prijať právnu úpravu platí na materiu (obsah) ako aj na formu (proces) pri realizácii práv a slobôd jednotlivca. Pozitívny záväzok sa premieta aj do iných oblastí, ktoré však patria do faktického (reálneho) konania. Ide hlavne o výkon právomocí verejných orgánov takým spôsobom, aby tie reálne a efektívne chránili základné práva a slobody, teda okrem právnej úpravy je potrebná aj jej faktická realizácia. Z toho vyplýva že pozitívny záväzok môže mať formu právnu a faktickú. Pozitívny záväzok je dôležitý aj z časovej perspektívy, v rámci nej má podobu preventívnu (v prípade že hrozí zásah do slobôd a práv) a podobu následnú (keď zásah už nastal). Obsah pozitívneho záväzku vždy záleží od práva alebo slobody ale aj rovnako od skutkových okolností prípadu, úloha štátu je teda v tomto veľmi zložitá a významnú úlohu tu aj zohráva judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva.

33) Princípy volebného práva v SR

Ústava charakterizuje štyri kvalitatívne znaky – princípy výkonu volebného práva. Vzťahujú sa nielen na všetky typy a druhy volieb, ale majú svoj presah aj pri voľbe v rámci jednotlivých orgánov ak samozrejme, neabsentuje určitý znak (napr. tajnosť).

Všeobecnosť – každý je rovnako spôsobilý spravovať veci štátu.

Rovnosť – každý občan má rovnaké postavenie pri výkone volebného práva, má jeden hlas s rovnakou váhou oproti hlasom iných voličov a má rovnaké podmienky uchádzania sa o zvolenie a rovnakú šancu na získanie mandátu.

Priamosť – neexistujú sprostredkovatelia medzi kandidátmi a osobami, ktoré realizujú aktívne volebné právo. Kandidáti sú teda volení priamo voličmi a voliči volia priamo kandidátov.

Tajnosť – hlasovací lístok upraví volič tak, aby nebolo možné zistiť ako hlasoval, resp. aký bol obsah jeho rozhodnutia. Ak by toto nebolo možné, sloboda volieb by bola vylúčená. Je to povinnosť, nie možnosť, teda je zakázané preukazovanie voľby (fotenie lístkov,...)

34) Väčšinové volebné systémy v ústavnom systéme SR

Relatívne jednoduché a prehľadné. Volebné obvody sú spravidla jednomandátové, kandidátov navrhujú politické strany, možnosť kandidovať majú aj nezávislí kandidáti, voliči dávajú hlas konkrétnemu kandidátovi. Druhy väčšinových volebných systémov:

Systém prvého v cieľi – väčšinový volebný systém s relatívnou väčšinou, jednokolový, simultánne hlasovanie

Absolútna väčšina – kandidát s nadpolovičnou väčšinou, dvoj- a viackolový, systém alternatívneho hlasovania.

Voľby do orgánov samosprávy obcí v SR sú upravené zákonom, ktorý pre tieto voľby zaviedol väčšinový volebný systém so systémom relatívnej väčšiny, znamená to, že zvolení sú tí kandidáti, ktorí získali vo svojom volebnom obvode najvyšší počet hlasov. Rovnaký systém je zavedený pri voľbe starostu obce/primátora a pri voľbe poslancov zastupiteľstva VÚC. Pri voľbe predsedu VÚC či prezidenta SR sa aplikuje väčšinový volebný systém so systémom absolútnej väčšiny, čo znamená, že kandidát potrebuje na zvolenie získať nadpolovičnú väčšinu platných hlasov, ak sa to nepodarí, voľby pokračujú v druhom kole.

35) Proporcionálne volebné systémy v ústavnom systéme SR

Patria do hlavnej skupiny volebných systémov. Rozlišujeme listinné volebné systémy a systém jedného prenosného hlasu. Základom je vzťah počtu získaných hlasov pre kandidačnú listinu k počtu mandátov pridelených na základe získaných hlasov. Sú charakteristické stránicke kandidátne listiny, ktoré sú po registrácii súčasne hlasovacími lístkami. Rozdeľovanie mandátov sa realizuje: systém volebného čísla a volebného kvocientu, systém volebného deliteľa, poloproporcionálne volebné techniky a jednomenné prenosné hlasovanie. Základné druhy kandidátnych listín sú:

Prísne viazané – hlas možno odovzdať len jednej kandidátke, bez možnosti čokoľvek upravovať a meniť, s voľbou len jednej strany

Viazané – hlas iba jednej kandidátke, ale je možné ovplyvniť poradie kandidátov

Voľné – nie je viazaná kandidátkou, kandidátske listiny sa môžu meniť

Podľa zákonnej úpravy sa v SR uplatňuje systém pomerného zastúpenia pre voľby poslancov NR SR. Volebným systémom pomerného zastúpenia sa umožňuje dosiahnuť stav, v ktorom zloženie parlamentu v princípe zodpovedá politickej štruktúre spoločnosti, čím je možné vyjadriť jej diferenciáciu a pluralitu. Vytvára predpoklady volebnej spravodlivosti. Nevýhodou môže byť prílišná politická štruktúrovanosť parlamentu, prvok nestability v koalíčných vláдах.

36) Politické strany v ústavnom systéme SR

V Ústave SR je zaručené právo slobodne sa združovať, kde konkrétnejšia predstava tohto práva je zakotvená v politických právach, a to tak, že právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.

Občania majú právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich.

Výkon práv možno obmedziť len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných.

Politické strany a politické hnutia, ako aj spolky, spoločnosti alebo iné združenia sú oddelené od štátu.

Politické strany sú organizácie združujúce ľudí so zámerom podstatne ovplyvňovať politickú moc. Hlavným cieľom každej politickej strany je získať rozhodujúci podiel na štátnej moci, teda právo zostaviť vládu a prostredníctvom parlamentných zákonov usmerňovať vývoj celej spoločnosti.

Význam politických strán sa prejavuje v štyroch oblastiach:

1. umožňujú realizovať zastupiteľský princíp v politickej sfére
2. stabilizujú politickú moc
3. vyjadrujú rôznosť záujmov časti spoločnosti – t.j. prirodzenú pluralitu spoločnosti
4. umožňujú konkurenciu strán – t. j. politický pluralizmus – „Zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti.“

37) Územná samospráva v SR – ústavná koncepcia a všeobecná charakteristika

Samosprávu možno podľa M. Kopeckého definovať ako ústavou a zákonmi vymedzený okruh úloh verejnej správy, ktorých vykonanie vo vlastnom mene je zverené samosprávnej korporácii odlišnej od štátu. Nositeľ samosprávy nie je pri jej výkone podriadený orgánom štátu, štátu prináleží iba právny dohľad nad konaním samosprávnych korporácií. Z tejto charakteristiky možno pre jej vznik a existenciu vyvodit' isté typické znaky:

- a) Organizácia spoločenstva na územnom (miestnom) princípe, kde je príslušnosť k tomuto spoločenstvu založená na povinnej participácii. Právo priznáva takémuto spoločenstvu právnu subjektivitu, majú zo strany štátu zaručenú majetkovú a finančnú samostatnosť, resp. iné oprávnenia, aby mohli uskutočňovať miestne potreby a záujmy.
- b) Existencia spoločných miestnych záujmov a potrieb, ktorých sledovanie a napĺňanie sú vlastné tomuto spoločenstvu. Ide o záujmy, resp. potreby špecifického miestneho charakteru, podmienené existenciou nejakých spoločných, zdieľaných hodnôt, ktoré sú spoločným menovateľom takejto formy zoskupenia a odlišujú sa od záujmov celej spoločnosti.
- c) Ústavou a zákonmi vymedzený okruh úloh verejnej správy, resp. vymedzenie pôsobnosti miestneho spoločenstva, ako aj spôsobu realizácie jej obsahu (t. j. oprávnení a povinností, tzv. kompetencií).
- d) Štátom rešpektované slobodné rozhodnutie miestneho spoločenstva o kreácii vlastných orgánov prostredníctvom demokratických volieb.

V podmienkach Slovenskej republiky základné ústavné vymedzenie územnej samosprávy obsahuje ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR. Nevyhnutné zákonné predpoklady fungovania územnej samosprávy boli vytvorené prijatím zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „zákon o obecnom zriadení“). V duchu tejto zákonnej úpravy, ktorá predchádzala dátumom prijatia vzniku Slovenskej republiky a jej ústavného textu (ten

však tento koncept prijal za sebestačný), sa za základnú jednotku územnej samosprávy považuje obec. Tá popri vlastnej (samosprávnej) činnosti vykonáva aj prenesenú pôsobnosť (delegovaná miestna štátna správa). V podmienkach slovenského platného právneho poriadku sa v štruktúre obecnej samosprávy prejavuje dualistický systém usporiadania orgánov obce.

Systém územnej samosprávy sa dotvoril prijatím zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve VÚC v znení neskorších predpisov (zákon o samosprávnych krajoch). Podľa tejto zákonnej úpravy bol prijatý model, kde samosprávne kraje vykonávajú úlohy regionálnej samosprávy a obdobne realizujú niektoré úlohy prenesenej štátnej správy.

38) Tvorba a charakteristika právnych predpisov prijímaných územnou samosprávou

Pri výkone štátnej správy môže obec a VÚC vydávať v rámci svojej územnej pôsobnosti na základe splnomocnenia v zákone a v jeho medziach všeobecne záväzné právne predpisy - všeobecne záväzné nariadenia. Zaradujeme ich medzi lokálne pramene práva.

Obec/VÚC môže vo veciach územnej samosprávy vydávať nariadenia; nariadenie nesmie byť v rozpore s Ústavou SR, ústavnými zákonmi, zákonmi a medzinárodnými zmluvami, s kt. vyslovila súhlas NR SR a kt. boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

Vo veciach, v kt. obec/VÚC plní úlohy štátnej správy, môžu vydávať nariadenie len na základe splnomocnenia zákonom a v jeho medziach. Také nariadenie nesmie byť v rozpore s Ústavou SR, ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami, kt. boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, so zákonmi, s nariadeniami vlády, so všeobecne záväznými predpismi ministerstiev a ostatných ústredných orgánov ŠS.

Vo VZN obce môžu byť občanom uložené povinnosti, nemožno však ním obmedziť základné práva a slobody (to môže len zákon). Nariadenie sa musí vyhlásiť. Vyhlásenie sa vykoná vyvesením nariadenia na úradnej tabuli v obci/VÚC najmenej na 15 dní; účinnosť nadobúda 15. dňom od vyvesenia, ak v ňom nie je ustanovený neskorší začiatok účinnosti. Vyvesenie nariadenia na úradnej tabuli v obci/VÚC je podmienkou jeho platnosti. Nariadenia musia byť každému prístupné na obecnom úrade obce, kt. ich vydala.

39) Vzťah štátu a územnej samosprávy

Na obec či VÚC možno zákonom preniesť niektoré úlohy štátnej správy, ak je ich plnenie týmto spôsobom racionálnejšie a efektívnejšie. S prenesením úloh na obec/VÚC, štát poskytne obci/VÚC potrebné finančné a iné materiálne prostriedky. Výkon štátnej správy prenesený na obec/VÚC zákonom riadi a kontroluje vláda. Obec/VÚC podlieha dozoru štátu v rozsahu vymedzenom osobitnými zákonmi.

Obec/VÚC môže vo veciach územnej samosprávy vydávať nariadenia, ktoré nesmie byť v rozpore s Ústavou SR, ústavnými zákonmi, zákonmi a medzinárodnými zmluvami. Tieto nariadenia môže vydávať len na základe splnomocnenia zákonom a v jeho medziach. Podmienkou platnosti nariadenia je vyhlásenie resp. vyvesenie na úradnej tabuli v obci najmenej na 15 dní, účinnosť nadobúda pätnástym dňom od vyvesenia.

40) Forma vlády v SR

Republikánska – parlamentná republika. Základné znaky: voliteľnosť hlavy štátu občanmi, časovo ohraničené funkčné obdobie, horizontálna deľba moci, mechanizmus vyvažovania jednotlivých moci, ústavnosť, rovnosť občanov. Parlament má v rukách zákonodarnú moc a kontrolnú právomoc voči výkonnej moci (možnosť vyslovenia nedôvery vláde). Znakmi sú dualistická štruktúra výkonnej moci a racionálna deľba kompetencií. Hlava štátu-prezident SR je spravidla nezodpovedná parlamentu (ani za výkon funkcie), v rámci výkonu iba funkcia kontrasignácie. Medzi právomoci parlamentných krajín patrí zákonodarná právomoc, ústavodarná právomoc, kreačná právomoc, kontrolná právomoc. Parlament – NR SR je jednokomorový (existujú aj dvojkomorové). V rámci vonkajších stykov prezident ratifikuje medzinárodné zmluvy, môže však túto právomoc delegovať na vládu.

41) Organizácia činnosti Národnej rady SR

Organizačnými činnosťami NR SR, ktorých prostredníctvom uskutočňuje svoje oprávnenia, sú:

A) Zasadnutie NR SR

V zmysle ústavy NR SR zasadá stále, na základe uznesenia NR SR môže byť zasadanie najviac na 4 mesiace prerušené. Zasadanie NR SR sa končí uplynutím volebného obdobia alebo jej rozpustením.

B) Stanovujúca schôdza NR SR

Zvoláva ju prezident SR do 30 dní od vyhlásenia výsledkov volieb. Poslanci tu skladajú sľub, volí sa predseda a podpredsedovia a členovia jednotlivých výborov. Mandátový a imunitný výbor overuje platnosť voľby poslancov. Po zložení sľubu sa poslanci ujmú funkcie a začínajú vykonávať mandát. Potom sa schváli volebný poriadok, volia sa overovatelia a predseda a ďalší členovia výboru pre nezlučiteľnosť funkcií štátnych funkcionárov.

C) Schôdza NR SR

Zvoláva ich predseda, určí dátum, čas, miesto konania a navrhne program. Schôdzu predseda zvolá aj na návrh jednej pätiny poslancov. Schôdza sú na výnimky verejné (štátne tajomstvo,...). Na schôdzach môžu byť bez vylúčenia prítomní:

prezident, predseda a členovia vlády, predseda ÚS SR, predseda NS SR, Predseda NKÚ SR, GP alebo ombudsman aj guvernér NBS. Schôdzu riadi predseda alebo ním poverený podpredseda, na začiatku sa zistí uznášaniaschopnosť (nadpolovičná väčšina poslancov). Rokovanie o jednotlivých bodoch schôdze nemožno začať, ak neboli poslancom najneskôr do 24 hodín pred odovzdané podklady.

D) Rokovania orgánov NR SR

Orgánmi NR SR sú: predseda, podpredsedovia, výbory NR SR. Predseda riadi, koordinuje a organizuje činnosť NR SR, zastupuje NR SR navonok, zvoláva a vedie schôdze, prijíma sľub,... Podpredsedovia ho zastupujú podľa uznesenia NR SR. Výbory sú iniciatívne a kontrolné orgány, sú to hlavne pracovné orgány. K obligatónym patria mandátový a imunitný, ústavnoprávny, výbor pre eu záležitosti a výbor pre nezlučiteľnosť funkcií. Podľa osobitných zákonov sú obligatórne kontrolné výbory pre kontrolu NKÚ, SIS a VS. Ostatné výbory si NR SR zriaďuje podľa potreby, napr. výbor pre hospodárske záležitosti, pre zdravotníctvo, menšiny, pre kontrolu NBÚ a iné.

42) Poslanec Národnej rady SR – postavenie, práva a povinnosti

Poslanci NR SR sú volení vo všeobecných, rovných a priamych voľbách s tajným hlasovaním. Zákom SNR č. 80/1990 Zb. o voľbách do SR bol zavedený volebný systém pomerného zastúpenia. Tento systém prevzal i zákon č. 333/2004 o voľbách do NR SR. Počet poslancov NR SR stanovuje tento zákon na 150 a ich funkčné obdobie je 4 roky. Mandát poslanca vzniká voľbou. Platnosť voľby overuje na návrh mandátového a imunitného výboru NR SR. Musí zložiť sľub. Ak odoprie zložiť sľub alebo ho prijme s výhradou je to dôvod na zánik poslaneckého mandátu. Pre poslancov platí zákaz imperatívneho mandátu - podľa ústavy poslanci sú zástupcovia voličov, ale mandát vykonávajú osobne podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie sú viazaní príkazmi. V tomto zmysle voliči nemôžu odvolať poslancov t.j. nemali by prijímať ani žiadne príkazy ani od politickej strany alebo hnutia je to tzv. voľný mandát. Je zakotvený i v ústave.

Zastupovanie poslanca iným občanom, resp. subjektom pri výkone jeho mandátu nie je možné. Poslanec vykonáva svoj mandát osobne. Personálny obsah poslaneckého mandátu je tvorený imunitou, právami a povinnosťami a určitou právnou, morálnou a disciplinárnou zodpovednosťou. Poslanecká imunita je dôležitou súčasťou poslaneckého mandátu.

Z obsahu ústavného zakotvenia poslaneckej imunity vyplýva, že poslanca za výkon jeho funkcie vrátane prejavov v Národnej rade SR nie je možné stíhať, a to ani po zániku poslaneckého mandátu. V tomto smere je trestnoprávna imunita absolútna. Voči poslancovi môže Národná rada SR zaviesť iba disciplinárne konanie. Poslanca nemožno trestne ani disciplinárne stíhať, ani ho vziať do väzby bez súhlasu Národnej rady SR. Ak bol poslanec pristihnutý a zadržaný pri trestnom čine a NR SR nedá súhlas na zadržanie, poslanec musí byť prepustený. Po dobu výkonu väzby poslanecký mandát nezaniká, iba sa neuplatňuje. K obsahu poslaneckej imunity patrí i právo poslanca odoprieť svedectvo o veciach, ktoré sa dozvedel pri výkone funkcie, a to aj po zániku mandátu.

Poslanec sa môže svojho mandátu vzdať. Môže tak urobiť osobne vyhlásením na schôdzi Národnej rady SR, z vážnych dôvodov to môže urobiť písomne do rúk predsedu Národnej rady SR.

Nezlučiteľnosť výkonu poslaneckého mandátu: s výkonom sudcu, prokurátora, verejného ochrancu práv, príslušníka ozbrojených síl a príslušníka ozbrojeného zboru. Ak bol poslanec vymenovaný za člena vlády, jeho mandát nezaniká ale v zmysle ústavy spočíva.

Zánik poslaneckého mandátu – zaniká:

- vzdaním sa
- uplynutím volebného obdobia
- strata voliteľnosti
- rozpustenie Národnej rady SR
- vznik inkompatibility funkcií

Mandát zaniká dňom nadobudnutia právoplatnosti rozsudku, ktorým bol poslanec odsúdený za úmyselný trestný čin alebo ktorým bol poslanec odsúdený za trestný čin a súd nerozhodol o podmienenom odložení výkonu trestu. Zánik mandátu – čl. 81-81a ústavy – v dôsledku uplatnenia ústavného zákona č. 357/2004 Z.z., stratou voliteľnosti – zánik trvalého bydliska na území SR, obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, právoplatné odsúhlasenie za úmyselný trestný čin a ak má nepodmienečný trest za neúmyselný trestný čin, zákon o konflikte záujmov – ak sa poslanec dostal za určité okolnosti môže dôjsť k zániku.

K základným ústavným a zákonným právam poslancov Národnej rady SR patrí najmä:

- právo zákonodarnej iniciatívy
- interpelačné právo, právo klásť otázky a vyžadovať od štátnych orgánov potrebné informácie pre svoju činnosť
- právo zúčastňovať sa na rokovaniach NR SR
- hlasovať, byť volený do orgánov NR SR

-právo poslaneckej imunity

Poslanci sú povinní najmä:

-riadne a svedomito vykonávať svoj mandát

-zúčastňovať sa na rokovaniach orgánov NR SR

-poslanci by mali udržiavať kontakt s občanmi volebného obvodu, štátnymi orgánmi, spoločenskými organizáciami, spolkami a inými záujmovými združeniami občanov.

-poslanci NR SR sa môžu združovať v poslaneckých kluboch, podľa príslušnosti k politickým stranám, politickým hnutiam alebo volebným koalíciám. Môže sa však vytvoriť aj klub nezávislých poslancov. Poslanec môže byť členom len jedného poslaneckého klubu.

-pluralitný politický systém - vytvorenie politického grémia, ktoré tvoria predsedovia poslaneckých klubov. Úlohou politického grémia je posudzovať politické otázky súvisiace s Činnosťou Národnej rady SR.

43) Kontrolná pôsobnosť Národnej rady SR

Pôsobnosť NR SR v oblasti kontroly sa odvodzuje od jej postavenia ako najvyššieho orgánu štátnej moci, najvyššieho zákonodarného a ústavodarného orgánu v podmienkach parlamentnej formy vlády SR. Ústava SR zakotvuje v čl. 86 písm.

a) že do pôsobnosti NR SR patrí kontrolovať, ako sa ústava, ústavné zákony a zákony dodržiavajú. Svoju kontrolu predovšetkým uplatňuje vo vzťahu k vláde a jej členom. Vláda SR je po svojom vymenovaní povinná predložiť NR SR svoje programové vyhlásenie a o súhlas s ním požiadať NR SR. Vyslovením súhlasu sa naplní ústavná koncepcia zodpovednosti vlády a jej členov založená na inštitúte dôvery. Obmedzenia ústavných a zákonných právomocí vlády vyplývajú z ustanovenia čl. 115 ods. 3 ústavy v čase, keď vláda bola poverená výkonom funkcie potom, ako jej NR SR vyslovila nedôveru. Pokiaľ ide o rokovanie o programovom vyhlásení vlády, je zvolaná schôdza tak, aby predseda vlády SR na nej predniesol programové vyhlásenie a požiadal o vyslovenie dôvery najneskôr v tridsiaty deň po vymenovaní vlády SR. NR SR taktiež prerokuje návrh na vyslovenie nedôvery vláde alebo jej členovi, ak o to požiada najmenej tridsať poslancov NR SR. K nástrojom kontroly vo vzťahu k vláde a iným orgánom výkonnej moci patrí právo poslancov podľa čl. 80 ods. 1 Ústavy SR interpelovať vládu, jej člena alebo vedúceho iného ústredného štátneho orgánu vo veciach pôsobnosti. Nástrojom kontroly je hodina otázok v NR SR, podávanie podnetov a pripomienok poslancami členom vlády. Tradičným parlamentným kontrolným mechanizmom je schvaľovanie štátneho rozpočtu v podobe zákona, ako aj schvaľovanie štátneho záverečného účtu.

44) Kreačná pôsobnosť Národnej rady SR

Znamená právo vytvárať vlastné orgány, vytvárať štátne orgány SR, resp. spolupôsobiť pri tvorbe iných štátnych orgánov. NR SR v rámci svojej kreačnej pôsobnosti volí a odvoláva v tajnom hlasovaní väčšinou hlasov všetkých svojich poslancov, predsedu NR SR a podpredsedov NR SR. Podľa čl. 92 zriaďuje svoje výbory a volí ich predsedov. NR SR prostredníctvom vyslovovania dôvery/nedôvery spolupôsobí pri kreácii vlády. Podľa ústavy NR SR zákonom zriaďuje ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy, volí a odvoláva predsedu a podpredsedu NKÚ a troch členov Súdnej rady SR. Ďalej navrhuje prezidentovi SR dvojnásobný počet kandidátov na sudcov Ústavného súdu SR, ktorých má prezident vymenovať. Volí verejného ochrancu práv. Volí kandidáta na GP SR, ktorého menuje prezident SR, ktorému rovnako NR SR podáva návrh na odvolanie GP SR. Ďalej má NR SR právo podať na ÚS SR návrh na obžalobu prezidenta za úmyselné porušenie ústavy a vlastizradu – tu sa vyžaduje súhlas troch pätín všetkých poslancov NR SR. Ďalej volí a odvoláva guvernéra NBS, predsedu Poštového regulačného úradu SR a predsedu Telekomunikačného úradu SR.

45) Zákonodarná pôsobnosť Národnej rady SR a zákonodarný proces

Obsahom tejto pôsobnosti je podľa ústavy najmä oprávnenie uznávať sa na ústave, ústavných a iných zákonoch a kontrolovať ich dodržiavanie. Týmto NR SR naplňa zákonodarstvo vo formálnom zmysle. V materiálnom zmysle zákonodarstvo predstavuje tvorbu právnych noriem prostredníctvom štátnej authority. Je však potrebné zdôrazniť, že rozsah zákonodarnej pôsobnosti NR SR je limitovaný ústavnými zásadami právneho štátu, deľby moci, obmedzenej vlády atď. Práve kompetencie a zákonom upravené postupy orgánov v právnom štáte vytvárajú predpoklad pre ústavnú rovnováhu. Rešpektovanie týchto zásad neumožňuje NR SR nahradzovať konanie a rozhodovanie iných štátnych orgánov.

Zákonodarný proces:

Ústava SR upravuje iba jeho základné východiská, detailnú právnu úpravu obsahuje desiatu časť zákona o rokovanom poriadku NR SR, na ktorú nadväzujú Legislatívne pravidlá tvorby zákonov.

Návrh zákona môžu podať výbory NR SR, poslanci a vláda SR, iné subjekty zákonodarnou iniciatívou nedisponujú. Návrh sa predkladá v elektronickej a písomnej podobe, v § znení a s dôvodovou správou so zrejmosťou, čoho sa chce zákonom dosiahnuť. Návrh zákona po splnení náležitostí doručí predseda NR SR vláde a požiada ju o stanovisko do 30 dní.

Prvé čítanie: návrh zákona doručí predseda NR SR poslancom najmenej 15 dní pred schôdzou kde sa má prerokovať, navrhne ho prideliť ústavnoprávnemu výboru, podľa povahy aj iným výborom a navrhne gestorský výbor. Na schôdzi sa po vystúpení zástupcov výborov začína všeobecná rozprava, po ktorej sa rozhodnú či sa návrh vráti na dopracovanie alebo sa zmietne zo stola alebo pokračuje ďalej do druhého čítania.

Druhé čítanie: prebieha hlavne vo výboroch, kde návrh odôvodňuje poverená osoba, po ňom spravodajca informuje výbory o vyjadreniach či posudkoch ktoré si výbor k návrhu vyžiadal. Následne sa o výsledkoch prerokovania spíše správa s vyjadrením konkrétnych výborov a nakoniec gestorského výboru a potom sa informuje NR SR o výsledku rokovaní výborov. Správa sa rozošle aj poslancom a po uplynutí 48 hodín po odoslaní pokračuje druhé čítanie na pôde NR SR, kde môžu aspoň 15 poslanci podávať doplňujúce návrhy, o ktorých sa hlasuje.

Tretie čítanie: ak boli v druhom čítaní schválené pozmeňujúce/doplňujúce návrhy, rokuje sa v rozprave len o nich. Následne sa hlasuje o návrhu zákona ako celku. NR SR je uznášaniaschopná pri nadpolovičnej prítomnosti poslancov, na prijatie je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov. Pri prijímaní ústavy, jej zmeny, ústavného zákona, v prípade voľby o odvolanie prezidenta a o vypovedanie vojny sa vyžaduje súhlas troch pätín všetkých poslancov (kvalifikovaná väčšina). Hlasovanie môže byť verejné, tajné či hlasovanie podľa mien.

Zákony podpisujú predseda NR SR, predseda vlády a prezident SR. Ten má právo veta, pri vrátení zákona s pripomienkami je NR SR povinná ho opätovne prerokovať v druhom a treťom čítaní. Ak NR SR schváli vrátený zákon, zašle ho predseda NR SR najneskôr do 14 dní od schválenia na uverejnenie v Zbierke zákonov. Ak takto prijatý zákon prezident nepodpíše, prijme sa aj bez jeho súhlasu.

Vyhlásenie a publikácia zákona: nasledujúca otázka

46) Promulgácia právnych predpisov

V Zbierke zákonov sa vyhlasujú Ústava SR, ústavné zákony a zákony NR SR, nariadenia vlády SR, vyhlášky a výnosy ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy SR, rozhodnutia ÚS SR o nesúlade medzi právnymi normami a určené medzinárodné zmluvy. Všeobecne záväzné právne predpisy nadobúdajú účinnosť spravidla na 15. deň po ich vyhlásení v Zbierke zákonov SR, ak vlastná právna norma neustanovuje iný deň nadobudnutia účinnosti. Podľa rokovacieho poriadku sa NR SR na návrh vlády môže uznieť na skrátenom legislatívnom konaní o návrhu zákona – pri mimoriadnych okolnostiach (ohrozenie bezpečnosti, základných práv a slobôd, alebo ak si rozhodnutie BR OSN vyžaduje neodkladné prijatie zákona). V skrátenom legislatívnom konaní sa neuplatňujú lehoty na doručenie návrhu, lehoty na prerokovanie vo výboroch atď.

47) Reprezentatívna a priama demokracia; formy priamej demokracie

Zastupiteľská (reprezentatívna) demokracia vychádza z koncepcie, že zdroj moci – ľud – sám nemôže svoju moc realizovať vo všetkých otázkach priamo a bezprostredne, ale výkon moci deleguje na orgány, ktoré si za týmto účelom cestou volieb vytvára a dáva im mandát na výkon moci. So zastupiteľskou demokraciou je spájaná deľba moci na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu.

Pri priamej demokracii ľud ako zdroj moci priamo prijíma rozhodnutia o dôležitých otázkach verejného záujmu. Má pôvod v starovekom Grécku – polis. Historicky bola priama demokracia možná, dnes je ťažko predstaviteľná vzhľadom na územie/počet obyvateľstva.

Najrozšírenejšou formou je referendum. Jedná sa o hlasovanie obyvateľov/občanov o zásadnej otázke verejného záujmu s právne relevantným výsledkom takéhoto hlasovania. Obligatórne referendum sa musí uskutočniť, ak nastane skutočnosť rozhodujúca pre konanie referenda a fakultatívne len na základe relevantného podnetu subjektov. Ďalšou je plebiscit, čo je hlasovanie ľudu so spravidla konzultatívnou povahou.

48) Vymedzenie predmetu referenda v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR

V praxi viackrát vznikli spory o ústavnosti referendovej otázky. Otázka/otázky predložené na rozhodnutie v referende musia byť formulované tak, aby na ne bolo možné jednoznačne odpovedať ÁNO/NIE. Otázky nesmú byť navzájom podmienené. Ústavný zákon umožňuje prezidentovi SR ešte pred vyhlásením referenda požiadať ÚS SR o posúdenie, či predmet referenda je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 „zmarené referendum“ - ústavný súd pri mlčaní ústavy podáva výklad: (tento výklad je dodnes platný) predmetom referenda nemôže byť konkrétny návrh zákona – iba obyčajná otázka, ak je platná, odpoveďou na otázku občania dávajú NR SR príkaz, aby prijala určitý zákon. Podľa čl. 93 ods. 3 Ústavy „Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody“ – podľa ÚS – môžu byť, ak otázka v referende nesmeruje ku zníženiu existujúceho štandardu ich ochrany: buď smeruje k ich rozšíreniu alebo sa ňou má iba potvrdiť platný stav.

49) Právne účinky a (ne)záväznosť referenda v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR

Referendum je platné, ak sa ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda. Návrhy prijaté v referende vyhlasuje NR SR v Zbierke zákonov SR rovnako ako zákon, je to predpokladom na vznik právnych účinkov referenda. Nakoľko podľa ústavy poslanci nie sú viazaní príkazmi, PL. ÚS 24/2014: to, že zákon môže prijať iba NR SR, nevylučuje iný spôsob prijímania všeobecne záväzných pravidiel správania s právnou silou zákona, konkrétne občanmi v referende. V prípade platného referenda sa text referendovej otázky pretavený do konštatívnej formulácie zodpovedajúcej prijatej odpovedi na položenú otázku stane súčasťou systému všeobecne záväzných právnych noriem. Podľa čl. 99 Ústavy SR môže NR SR zmeniť alebo zrušiť svojim ústavným zákonom výsledok referenda po uplynutí troch rokov od jeho účinnosti.

50) Postavenie a úlohy prezidenta v ústavnom systéme SR

Z pohľadu ústavnoprávnej teórie je postavenie hlavy štátu analogicky ako postavenie parlamentu a vlády determinované formou vlády. Ak sumarizujeme úpravu vzájomných vzťahov medzi NR SR, P SR a Vládou SR, môžeme konštatovať, že Ústava SR zakotvila parlamentnú formu vlády, ktorú v podmienkach SR charakterizovala najmä zodpovednosť vlády za výkon funkcie parlamentu spojenej s právom vysloviť vláde a jej jednotlivému členovi nedôveru. V zmysle uvedeného možno konštatovať, že ústavné postavenie hlavy štátu je tzv. slabé z hľadiska porovnávania s rozsahom právomocí vo sfére výkonnej moci v tzv. prezidentských formách vlády, že hlava štátu má viac arbiterskú reprezentatívnu funkciu. Ústavný súd dokonca vo svojom rozhodnutí konštatoval, že hoci Vláda SR je najvyšším orgánom výkonnej moci, ústavné postavenie P SR je v skutočnosti dominantné voči ústavnému postaveniu vlády. Podľa ústavy je prezident hlavou SR. Reprezentuje SR navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Svoj úrad vykonáva podľa svojho vedomia a presvedčenia a nie je viazaný príkazmi. Jeho arbiterské úlohy sú dôležité najmä ústavných konfliktov medzi NR SR a Vládou SR. Postavenie prezidenta je koncipované tak, aby bol pri svojom rozhodovaní nezávislý, samozrejme pri rešpektovaní platného právneho poriadku spôsobom, ktorý nebude vyvolávať ústavné krízy. Právomoci prezidenta sú zakotvené v čl. 102 Ústavy SR, tento výpočet však nie je taxatívny.

51) Kreačné právomoci prezidenta SR v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR

Okrem práva vymenúvať a odvolávať predsedu a členov vlády SR prezident podľa ústavy vymenúva a odvoláva vedúcich ústredných orgánov a vyšších štátnych funkcionárov v prípadoch, ktoré stanovuje zákon. Medzi tieto patria podľa rozhodnutia ÚS osoby, ktoré sú spravidla v čele ústredného orgánu. Z titulu svojho postavenia zabezpečujú zachovávanie ústavy a zákonov a ich ochranu, presadzujú a chránia prioritné záujmy štátu i občanov doma i v zahraničí. Do svojej funkcie sú ustanovované na základe ústavy alebo zákona a ak je ich pôsobnosť teritoriálne vymedzená, musí sa vzťahovať na celé územie republiky. Prezident SR vymenúva VŠ profesorov a rektorov VŠ, vymenúva a povyšuje generálov. Podľa čl. 102 Ústavy SR vymenúva a odvoláva sudcov, predsedu a podpredsedu NS SR, prijíma ich sľub, menuje troch členov Súdnej rady. Podľa čl. 150 vymenúva a odvoláva na návrh NR SR generálneho prokurátora SR.

52) Zodpovednosť prezidenta SR za výkon funkcie

Ústava SR v čl. 101 ods. 1 zakotvuje, že prezident SR nie je viazaný príkazmi, z čoho možno vyvodzovať nezodpovednosť za výkon funkcie. To v zásade zodpovedá súčasnej európskej ústavnej legislatíve, že hlava štátu – prezident nie je za výkon svojej funkcie zodpovedný a nemožno ho odvolať. To však Ústava SR nezakotvuje. Súčasne ale zakotvuje, a to bez uvedenia dôvodov pre ktoré tak možno urobiť, že prezidenta možno pred ukončením funkčného obdobia odvolať ľudovým hlasovaním. Interpretáciou ústavných článkov 106 a 107 môžeme vyvodiť záver, že to môže byť také konanie prezidenta, ktoré nenaplní znaky vlastizrady a úmyselného porušenia ústavy. V takom prípade by bol možný postup podľa čl. 107 – ústavná žaloba na Ústavný súd SR. Samozrejme ani uvedené dôvody nemožno vylúčiť. Ľudové hlasovanie vyhlasuje predseda NR SR na základe uznesenia NR SR prijatého najmenej trojpäťtinovou väčšinou všetkých poslancov NR SR, na odvolanie prezidenta sa vyžaduje súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých oprávnených voličov. Ak však v tomto prezident odvolaný nebol, je povinný rozpustiť NR SR a predseda NR SR je povinný vyhlásiť nové voľby, prezidentovi zároveň začína plynúť nové volebné obdobie. Prezidenta možno stíhať len za vlastizradu či úmyselné porušenie Ústavy SR. Obžalobu podáva NR SR na základe súhlasu troch pätín všetkých poslancov a o obžalobe rozhoduje v pléne Ústavný súd SR. Odsudzujúce rozhodnutie znamená stratu funkcie a stratu spôsobilosti znovu túto funkciu nadobudnúť.

53) Vzťah vlády a Národnej rady SR v podmienkach ústavného systému SR

Vláda SR je za svoj výkon funkcie zodpovedná NR SR, všeobecne je vzťah upravený v čl. 86 písm. f Ústavy SR, podľa ktorého je v pôsobnosti NR SR rokovať o programovom vyhlásení vlády, rokovať o dôvere vláde a jej členom ako aj kontrolovať jej činnosť. Po svojom vymenovaní je vláda povinná do 30 dní predstúpiť pred NR SR a predložiť jej svoje programové vyhlásenie, na základe ktorého sa vláda uchádza o vyslovenie dôvery. Pre parlamentnú formu vlády je charakteristická kreačná závislosť vlády od parlamentu a ústavnopolitická zodpovednosť vlády za výkon svojej funkcie parlamentu. Z uvedených princípov vyplýva a v čl. 114 ústavy je uvedené že:

- 1) vláda je za výkon svojej funkcie zodpovedná NR SR, tá jej môže kedykoľvek vysloviť nedôveru,
- 2) vláda môže kedykoľvek požiadať NR SR o vyslovenie dôvery,
- 3) vláda môže spojiť hlasovanie o prijatí zákona alebo hlasovanie v inej veci s hlasovaním o dôvere vláde.

54) Proces a podmienky kreácie vlády SR

Vláda SR sa skladá z predsedu, podpredsedu a ministrov, presný počet členov vlády nie je ústavou stanovený. Predsedu vlády a na jeho návrh členov vlády (ministrov) vymenúva, odvoláva a poveruje riadením určitého ministerstva/iného ústredného orgánu štátnej správy prezident SR. V podmienkach pluralitného politického systému je zaužívaná zvyklosť, že jednotlivých členov vlády navrhuje spravidla predstaviteľ politickej strany, ktorá zvíťazila v parlamentných voľbách, resp. zástupca koalície politických strán. Pokiaľ žiadna politická strana alebo hnutie nezíska v parlamente absolútnu väčšinu, spravidla sa vytvára koalíčná vláda, zložená zo zástupcov rôznych politických strán a hnutí, ktoré predpokladajú že vyslovia dôveru vláde. Pri prideľovaní rezortov sa tiež zohľadňuje pomer zastúpenia v parlamente. Stabilita koalície zabezpečuje relatívnu stabilitu zloženia vlády. Podmienkou vymenovatelnosti za predsedu alebo člena vlády je štátne občianstvo SR a voliteľnosť do NR SR, logicky sa predpokladá spôsobilosť na právne úkony. Po svojom vymenovaní skladajú členovia vlády do rúk prezidenta republiky sľub, ktorého znenie je upravené v ústave.

55) Prezident SR a vláda SR ako orgány výkonnej moci – vzájomný vzťah a pôsobnosti

V zmysle ústavy prezident vymenúva a odvoláva predsedu a ostatných členov vlády SR a to na návrh predsedu vlády SR a poveruje ich riadením ministerstiev. Prezident prijíma demisiu vlády SR, resp. vládu SR alebo jej člena obligatórne odvolá ak vláde SR alebo jej členovi vysloví nedôveru NR SR. Ak navrhne prezidentovi SR odvolanie člena vlády predseda vlády, prezident by ho mal odvolať. Podaním návrhu predsedu vlády SR na odvolanie člena vlády SR vzniká prezidentovi právna povinnosť sa návrhom zaoberať a po posúdení musí rozhodnúť. Vymenovanie a odvolávanie uvedené vyššie ale nie je prezidentovou povinnosťou, návrhom nie je povinný vyhovieť, môže ich odmietnuť a vyžiadať si návrh nový. Nejasnosti ohľadom kreačnej právomoci panujú aj pri menovaní generálneho prokurátora, kde prezident podľa uznesenia Ústavného súdu je povinný sa zaoberať návrhom NR SR a ak bol generálny prokurátor zvolený v súlade s právnymi predpismi ho buď vymenovať, alebo oznámiť že ho nevymenúje, to však musí odôvodniť a nie svojvoľne. Prezident už podľa ústavného zákona nemusí byť prítomný na schôdzach vlády SR a predsedať jej, má však právo si od vlády a jej členov vyžadovať informácie potrebné na plnenie svojich úloh.

56) Ústavné základy pôsobenia vlády v SR

Ústavné postavenie, právomoc a zodpovednosť je upravená v druhom oddiele šiestej hlavy Ústavy SR, základná ústavná charakteristika je uvedená v čl. 108 Ústavy SR, tento charakterizuje vládu ako vrcholný orgán výkonnej moci. Vláda SR je kolegiálnym ústavným orgánom SR zriadený priamo ústavou, patrí jej všetka vládna a výkonná právomoc, ak nie je ústavou, ústavnými zákonmi a zákonmi výslovne zverená prezidentovi SR.

57) Ústavné princípy súdnej moci v SR

Najvýznamnejšie princípy súdnej moci, ktoré našli miesto v ústave sú: adekvátna právomoc súdov, nezávislosť judikatívy vrátane jednotlivých stupňov nezávislosti, nestrannosť a sudcovská tvorba práva.

Adekvátna právomoc – znamená, že v štáte nesmú existovať spory/veci, o ktorých by súdy nemohli rozhodnúť. V právnom štáte totiž platí princíp, že akýkoľvek proces, či rozhodnutie ktoréhokoľvek orgánu verejnej moci musí byť v hraniciach práva. V niektorých právnych odvetviach je súdna právomoc a príslušnosť prejednať určitú vec jasná a samozrejmalá, ide o originárnu právomoc (napr. oblasť trestného a občianskeho práva). V iných právnych odvetviach táto otázka nemusí byť tak jasná, takúto právomoc potom voláme subsidiárna právomoc súdov (súdy konajú až potom, ako vec prejednali a rozhodli orgány verejnej správy).

Sudcovskú nezávislosť chápeme ako nezávislosť súdov (inštitucionálna nezávislosť), nezávislosť sudcov (personálna nezávislosť) a procesná nezávislosť. Inštitucionálna nezávislosť znamená oddelenie súdov od iných štátnych orgánov, kedy súdy tvoria vlastnú sústavu orgánov bez nadriadenosti či podriadenosti voči iným štátnym orgánom. Pri personálnej nezávislosti ide o stav, kedy sudca nie je vo vzťahu nadriadenosti či podriadenosti voči predstaviteľom iných zložiek bez ohľadu na ich funkciu. Sem patria aj kariérne, materiálne záruky a iné. Procesná nezávislosť je chápaná ako existencia rôznych procesných princípov vzťahujúcich sa na prácu a postup judikatívy – princíp viazanosti ústavou a právom, inštitút zákonného sudcu, zákaz odmietnutia spravodlivosti a iné.

Nestrannosť – týka sa vzťahu sudcu k právu, k procesným stranám a k predmetu sporu, podstatou je spravodlivá aplikácia práva. Nestrannosť môžeme skúmať v subjektívnej rovine (osobná nezaújatosť alebo nepredpojatosť sudcu) a objektívnej (vylúčenie legitímnych pochybností sudcu k stranám, ich zástupcom alebo predmetu sporu, sudca sa musí nielen zdať nestranný, ale aj taký byť).

Sudcovská tvorba práva – právo, ktoré tvoria, resp. dotvárajú sudcovia, prejavuje sa vo výslednom produkte práce súdu (uznesení, rozsudku, náleze). Je teda decisionistické.

58) Súdna rada SR a jej úlohy vo vzťahu k súdnej moci

Súdna rada Slovenskej republiky je ústavný orgán sudcovskej legitimacy – zabezpečuje nezávislé postavenie súdnej moci vo vzťahu k iným orgánom štátu. Podľa čl. 141a Ústavy Slovenskej republiky predsedu Súdnej rady Slovenskej republiky volí a odvoláva Súdna rada Slovenskej republiky zo svojich členov. Jej ďalšími členmi sú:

- a) deväti sudcovia, ktorých volia a odvolávajú sudcovia Slovenskej republiky,
- b) traja členovia, ktorých volí a odvoláva Národná rada Slovenskej republiky,
- c) traja členovia, ktorých vymenúva a odvoláva prezident Slovenskej republiky,
- d) traja členovia, ktorých vymenúva a odvoláva vláda Slovenskej republiky.

Právomoci Súdnej rady Slovenskej republiky vymedzuje Ústava Slovenskej republiky v čl. 141a ods. 5 a zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Do pôsobnosti Súdnej rady Slovenskej republiky podľa čl. 141a ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky patrí:

- a) zabezpečovať plnenie úloh verejnej kontroly súdnictva,
- b) prijímať stanovisko, či kandidát na vymenovanie za sudcu spĺňa predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré dávajú záruku, že funkciu sudcu bude vykonávať riadne,

- c) predkladať prezidentovi Slovenskej republiky návrhy kandidátov na vymenovanie sudcov a návrhy na odvolanie sudcov,
- d) rozhodovať o pridelení a preložení sudcov,
- e) predkladať prezidentovi Slovenskej republiky návrhy na vymenovanie predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a návrhy na ich odvolanie,
- f) predkladať vláde Slovenskej republiky návrhy kandidátov na sudcov, ktorí by mali pôsobiť za Slovenskú republiku v medzinárodných súdnych orgánoch,
- g) voliť a odvolávať členov disciplinárnych senátov a voliť a odvolávať predsedov disciplinárnych senátov,
- h) vyjadrovať sa o návrhu rozpočtu súdov Slovenskej republiky pri zostavovaní návrhu štátneho rozpočtu a predkladať Národnej rade Slovenskej republiky stanovisko k návrhu rozpočtu súdov,
- i) dohliadať, či sudca spĺňa predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré dávajú záruku, že funkciu sudcu bude vykonávať riadne po celý čas trvania funkcie sudcu,
- j) vydávať zásady sudcovskej etiky v spolupráci s orgánmi sudcovskej samosprávy,
- k) ďalšia pôsobnosť, ak tak ustanoví zákon.

59) Ústavnosť a ochrana ústavnosti v SR

Jedným zo základných predpokladov budovania právneho štátu je rešpektovanie zásady ústavnosti, ktorú chápeme v rovine materiálnej (dodržiavanie hodnôt, ktoré sú obsiahnuté v ústave, predovšetkým vo forme základných práv a slobôd, právnych princípov a zásad, spravodlivosti, rovnosti a právnej istoty) a formálnej (proces vedúci k prijatiu rozhodnutia či vydaniu právnej normy, zákazu konania mimo právomocí, rešpektovaniu princípu del'by moci,...). Práve úlohou ústavného súdu je chrániť materiálnu aj formálnu ústavnosť.

Ochrana ústavnosti a ústavy má vo všeobecnosti rôzne formy. Jednak je chránená normami trestného práva, jednak osobitnými ustanoveniami ústavy, podľa ktorých žiadna právna norma nesmie odporovať ústave, ako aj sťaženým spôsobom prijímania zmien a doplnkov ústavy v porovnaní so zákonmi. Osobitne významná je tiež ochrana ústavy, presnejšie povedané jej časti o základných ľudských právach a slobodách, a to formou občianskej neposlušnosti (čl. 32 Ústavy SR). Významným faktorom ochrany ústavy v SR je aj ústavou ustanovená parlamentná vládna forma, v ktorej je výkonná moc politicky zodpovedná NR SR. Z toho vyplýva závislosť vlády od parlamentu, právo poslancov vysloviť nedôveru vláde, právo podať žalobu na prezidenta podľa čl. 107 Ústavy či odvolať prezidenta za podmienok ustanovených v čl. 106 ústavy. Jednou z najmarkantnejších oblastí zaujímavých z hľadiska ústavnosti je normotvorba, ktorá musí, ak rešpektujeme zásadu ústavnosti, vychádzať z ústavy a nesmie sa s ňou dostať do rozporu. Táto zásada potom platí tak pre zákonodarné zbory, pre orgány štátnej správy od vlády počínajúc, ako aj pre orgány miestnej samosprávy.

60) Preventívna kontrola ústavnosti v SR

V Slovenskej republike sa s predbežnou, preventívnou kontrolou ústavnosti vykonávanou Ústavným súdom Slovenskej republiky stretávame v dvoch prípadoch:

1. konanie o súlade dojednaných medzinárodných zmlúv s Ústavou Slovenskej republiky a ústavnými zákonmi - V zmysle čl. 125a Ústavy Ústavný súd na základe návrhu rozhoduje o súlade dojednaných medzinárodných zmlúv, na ktoré je potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, s Ústavou SR alebo s ústavným zákonom. Takýto návrh môže podať Ústavnému súdu prezident Slovenskej republiky alebo vláda pred tým, ako predloží dojednanú medzinárodnú zmluvu na rokovanie Národnej rady SR. Ak Ústavný súd svojím rozhodnutím vysloví, že medzinárodná zmluva nie je v súlade s Ústavou alebo s ústavným zákonom, takú medzinárodnú zmluvu nemožno ratifikovať. Cieľom tejto špecifickej preventívnej kontroly ústavnosti dojednaných medzinárodných zmlúv je predísť tomu, aby sa medzinárodná zmluva, ktorou Slovenská republika preberá určité záväzky, dostala do rozporu so základným zákonom štátu alebo s jeho ústavnými zákonmi.

2. konanie o súlade predmetu referenda s ústavou a ústavnými zákonmi - v zmysle čl. 125b Ústavy Ústavný súd rozhoduje o tom, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť na základe petície občanov alebo uznesenia Národnej rady SR, je v súlade s Ústavou alebo s ústavným zákonom. Návrh na začatie tohto konania môže podať Ústavnému súdu prezident Slovenskej republiky pred vyhlásením referenda, ak má pochybnosti, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť na základe petície občanov alebo uznesenia Národnej rady SR, je v súlade s Ústavou alebo s ústavným zákonom. Cieľom tejto špecifickej preventívnej kontroly ústavnosti predmetu referenda je predísť tomu, aby sa uskutočnilo referendum, ktoré by bolo následne zrušené, pretože jeho predmet bol v rozpore s Ústavou a s ústavnými zákonmi

61) Vzťah Ústavného súdu SR a všeobecných súdov

Súdna moc sa realizuje prostredníctvom Ústavného súdu a súdov všeobecného súdnictva.

Ústavný súd SR je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Je nezávislým od všeobecných súdov. Inštitucionálne i funkčne je oddelený od sústavy všeobecných súdov. Nemôže byť kasačnou, apelačnou alebo dozornou inštanciou pre súdy všeobecnej jurisdikcie. Činnosť Ústavného súdu napomáha posilneniu ústavnej kontroly vo všetkých sférach bez

výnimky, stabilizácii a posilneniu ústavného zriadenia, potvrdeniu zásady zvrchovanosti práva a najvyššej právnej sily ústavy, zabezpečeniu ústavných práv a slobôd občanov.

62) Abstraktná a konkrétna kontrola ústavnosti v ústavnom systéme SR

Abstraktná forma kontroly ústavnosti smeruje k zabezpečeniu dodržiavania hierarchického usporiadania právnych predpisov založeného na požiadavke, aby právna norma nižšej právnej sily neodporovala právnej norme vyššej právnej sily. Účelom tohto systému je zabezpečiť, aby v štáte bola výlučným a jediným vládcom ústava. Podstatou abstraktnej formy kontroly ústavnosti je teda zabezpečenie dodržiavania hierarchického usporiadania právnych predpisov. Hierarchia všeobecne záväzných právnych predpisov je v slovenskom právnom poriadku nasledovná:

- ústava, ústavné zákony,
- ratifikované a vyhlásené medzinárodné zmluvy, s ktorými vyslovila súhlas NR SR
- zákony, medzinárodné zmluvy so silou zákona; výsledky referenda so silou zákona
- nariadenia vlády podľa čl. 120 ods. 2 Ústavy SR (tzv. aproximačné nariadenia vlády SR, t. j. nariadenia, ktorými dochádza k preberaniu smerníc EÚ),
- nariadenia vlády podľa čl. 120 ods. 1 Ústavy SR (tzv. obyčajné nariadenia vlády SR),
- všeobecne záväzné nariadenia obcí a VÚC vydané podľa čl. 68 Ústavy SR (t. j. vydané vo veciach územnej samosprávy),
- vyhlášky, opatrenia a výnosy ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy a Národnej banky Slovenska,
- všeobecne záväzné nariadenia orgánov miestnej štátnej správy (vyhlášky okresných úradov).

Právomoc Ústavného súdu SR na úseku abstraktnej formy kontroly ústavnosti je vymedzená v čl. 125, 125a a 125b Ústavy SR. Ak Ústavný súd svojím rozhodnutím vysloví, že právne predpisy nie sú ústavne konformné, strácajú príslušné predpisy, ich časti, prípadne niektoré ich ustanovenia účinnosť. Orgány, ktoré tieto právne predpisy (zákony) vydali, sú povinné do šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia Ústavného súdu uviesť ich do súladu s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami vyhlásenými spôsobom ustanoveným zákonom. Ak tak neurobia, také predpisy, ich časti alebo ustanovenia strácajú platnosť po šiestich mesiacoch od vyhlásenia rozhodnutia.

Konkrétna forma kontroly ústavnosti smeruje k poskytnutiu ochrany v konkrétnom prípade, ak došlo k porušeniu hodnôt chránených ústavou a jednotlivec je tak priamo a bezprostredne ohrozený na svojich ústavných právach alebo jeho ústavné práva sú priamo porušené. Táto forma ochrany ústavnosti sa realizuje na základe tzv. ústavnej sťažnosti podanej Ústavnému súdu oprávnenou osobou. Právomoc Ústavného súdu SR na úseku konkrétnej formy kontroly ústavnosti je vymedzená v čl. 127 a 127a Ústavy SR. Oprávneným subjektom na podanie ústavnej sťažnosti je fyzická osoba alebo právnická osoba, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Nevyhnutnou podmienkou poskytnutia konkrétnej ochrany Ústavným súdom je však skutočnosť, že o ochrane namietaných práv a slobôd nerozhoduje iný súd (tzv. zásada subsidiarity). Ústavný súd predstavuje až posledný prostriedok, ktorý má poškodená osoba k dispozícii v prípade, ak všetky ostatné orgány verejnej moci podieľajúce sa na ochrane práv a slobôd jednotlivcov sú nefunkčné. V zmysle uvedeného teda Ústavný súd nemôže nastupovať ako orgán ochrany ústavnosti okamžite. Fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd musí najprv využiť iné účinné prostriedky, ktoré jej priznáva právny poriadok. Medzi tieto prostriedky patrí aj všeobecné súdnictvo. Ústavný súd môže ústavnú sťažnosť buď odmietnuť, alebo jej vyhovieť. Ak Ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, Ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Okrem vyššie uvedených možností Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovať v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody, obnovil stav pred porušením. Okrem uvedeného Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie. Primerané finančné zadost'učinenie je však len sekundárnym právom sťažovateľa.

Okrem ústavnej sťažnosti FO a PO týkajúcej sa porušenia jej základných práv a slobôd Ústava SR v čl. 127a rozoznáva aj špecifický druh ústavnej sťažnosti. V tomto prípade ide o ústavnú sťažnosť, ktorú môžu podať orgány územnej samosprávy (tzv. komunálna sťažnosť). Môžu ňou napadnúť neústavné alebo nezákonné rozhodnutie, alebo iný neústavný, alebo nezákonný zásah do vecí územnej samosprávy. Podmienkou, podobne ako v predchádzajúcej ústavnej sťažnosti, je však skutočnosť, že o jej ochrane nerozhoduje iný súd (zásada subsidiarity). Ak Ústavný súd vyhovie sťažnosti orgánu územnej samosprávy, vysloví, v čom spočíva neústavné alebo nezákonné rozhodnutie, alebo neústavný, alebo nezákonný zásah do vecí územnej samosprávy, aký ústavný zákon alebo zákon bol porušený a akým rozhodnutím alebo zásahom toto porušenie nastalo. Ústavný súd napadnuté rozhodnutie zruší, alebo ak porušenie práva spočívalo v inom zásahu, než je rozhodnutie, zakáže pokračovať v porušovaní práva a prikáže, ak je to možné, aby sa obnovil stav pred porušením.

63) Konanie pred Ústavným súdom SR a jeho princípy

Právny základ pre konanie na ústavnom súde obsahuje ústava, zákon o ústavnom súde a Spravovací a rokovací poriadok ÚS SR. Uplatňujú sa princípy:

Dispozitívny princíp – vzťahuje sa na začatie konania pre ÚS, rozhodovanie o dočasnom pozastavení účinnosti predpisu, o dočasnom opatrení pri sťažnosti atď. Znamená že ÚS začína VŽDY iba na návrh.

Aktívny postup ÚS – len čo bol podaný návrh na začatie konania, ÚS postupuje v konaní tak, aby mohol vec prejednať a rozhodnúť tiež v primeranej dobe.

Princíp kontradiktórnosti – účastníci v konaní pred ÚS uvádzajú vo svojich návrhoch dôkazy a argumentáciu, ktorá je konfrontovaná s dôkazmi a argumentáciou druhého účastníka konania.

Princíp voľného hodnotenia dôkazov – ÚS okrem volieb nie je skutkovým súdom, ale aj tak hodnotí dôkazy optikou všeobecných súdov, každý dôkaz a argument má taký význam, aký mu priradí sám ÚS.

Princíp materiálnej pravdy – ÚS ako ultimátny garant ústavnosti skúma materiálnu pravdu, čiže reálny stav veci

Princíp rovnosti účastníkov konania – rovní bez ohľadu na to, kto je účastníkom

Princíp formálnosti konania – ÚS nemôže nahrádzať aktivitu účastníkov konania

Princíp písomnosti – návrh na ÚS sa podáva vždy písomne

Priebeh konania:

Návrh na začatie konania pred ÚS môžu podať subjekty podľa čl. 130 Ústavy SR. Pri rozhodovaní sa ÚS rozhoduje sám, v akom poradí akú vec prejedná. V prvej fáze sa náhodne prideliť sudcovi spravodajcovi v pléne alebo v senáte podľa toho čo má vec rozhodovať. Spravodajca zisťuje zákonné predpoklady a ich splnenie, v prípade nesplnenia ÚS návrh odmieta uznesením. V prípade splnenia postupuje do druhej fázy, samotného rozhodovania. Pri rozhodovaní vo veci sudcovia prijímajú väčšinu hlasov, každý môže dávať alternatívne návrhy na rozhodnutie. Po rozhodnutí sudca, ktorý nesúhlasí s prijatým rozhodnutím môže k rozhodnutiu pripojiť svoje vlastné stanovisko. Ústavný súd rozhoduje vo veci samej nálezom, doručovaným účastníkom konania, v niektorých prípadoch zverejňovaným v Zbierke zákonov SR. Proti rozhodnutiu ÚS niet opravného prostriedku, v prípade sťažnosti FO a PO môže ním de facto byť podanie sťažnosti na Európsky súd pre ľudské práva (ak ten žiadosti vyhovie, môže to byť dôvod na obnovu konania ÚS).

64) Druhy konaní pred Ústavným súdom SR a ich charakteristika

Najdôležitejšou pôsobnosťou ústavného súdu v rámci následnej kontroly ústavnosti je konanie o súlade právnych predpisov s ústavným poriadkom podľa čl. 125 Ústavy SR – v rámci tohto konania môže za určitých podmienok (ohrozenie základných práv a slobôd, hrozba značnej hospodárskej škody, iný vážny nenapraviteľný následok) pozastaviť účinnosť napadnutých právnych predpisov

Konanie o výklad ústavy alebo ústavného zákona, ak je vec medzi dvoma orgánmi sporná – existencia podmienky sporu znamená, že každý orgán si rovnaké ustanovenie ústavy alebo ústavného zákona vykladá odlišne

Konanie o sťažnostiach FO a PO – v tomto type konania chráni ústavný súd základné práva a slobody

Konanie o sťažnostiach územnej samosprávy – účelom je chrániť orgány samosprávy vo veciach, kde pôsobia v oblasti výkonu samosprávy

Konanie vo veci volebného súdnictva – ústavnosť a zákonnosť volieb

Konanie o sťažnostiach proti výsledku referenda a ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta – vyhlásenie ;referenda/hlasovania za neplatné alebo zamietnutie návrhu

Konanie vo veci obžaloby prezidenta – na návrh troch pätín všetkých poslancov NR SR vo veci ústavnoprávných deliktov vlastizrady a úmyselného porušenia ústavy, je to jediný prípad kedy ústavný súd rozhoduje vo veci rozsudkom.

65) Orgány ochrany práva v SR

Majú špecifické postavenie v rámci systému del'by moci, čomu zodpovedajú aj ich špecifické metódy činnosti. Orgánom ochrany práva označujeme taký orgán, ktorého hlavnou úlohou je pôsobiť preventívne alebo represívne na adresátov právnych noriem a jeho cieľom je zabezpečiť ich dobrovoľné alebo vynútené dodržiavanie. Ochranou práva rozumíme ochranu hodnôt nevyhnutných na zabezpečenie optimálneho chodu spoločnosti a postavenia jednotlivcov vyjadrených v akceptovaných prameňoch práva.

Delíme ich na kontrolné a dozorné orgány ochrany práva (prokuratúra, verejný ochranca práv, NKÚ), rozhodovacie orgány ochrany práva (ústavný súd, všeobecné a osobitné súdy), vykonávacie orgány ochrany práva (súdni exekútori, ZVJS) a orgány právnych služieb a právnej pomoci (advokáti, notári a mediátori).

66) Prokuratúra v. verejný ochranca práv – ústavnoprávne vymedzenie a úlohy

Prokuratúra Slovenskej republiky – jedná sa o samostatný orgán podieľajúci sa na ochrane zákonnosti. Úlohy sú rámcovo vymedzené v ôsmej hlave Ústavy SR. Podľa toho prokuratúra SR chráni zákonom chránené záujmy FO a PO a štátu. Na čele je generálny prokurátor, ktorého vymenúva a odvoláva prezident SR na návrh NR SR. Prokuratúra nie je konštituovaná výslovne len ako verejný žalobca, resp. orgán štátneho zastupiteľstva v klasickom ponímaní verejnej žaloby. Z hľadiska pôsobnosti a postavenia prokuratúry v rámci demokratických režimov rozoznávame románsky model a germánsky model prokuratúry a práve románsky je predobrazom prokuratúry v SR – prokuratúra svoju pôsobnosť neobmedzuje len na zastupovanie záujmov štátu, ale predovšetkým na ochranu verejného záujmu. Podľa zákona o prokuratúre je prokuratúra charakterizovaná ako samostatná hierarchicky usporiadaná jednotná sústava štátnych orgánov na čele s generálnym prokurátorom, v ktorej pôsobia prokurátori vo vzťahoch podriadenosti a nadriadenosti. Je tu teda vyjadrená jedna zo základných zásad organizácie prokuratúry a to zásada centralizmu – celá sústava prokuratúry podlieha výlučne generálnemu prokurátorovi ako najvyššiemu orgánu. So zásadou hierarchického usporiadania súvisí zásada monokratického zriadenia – celú sústavu orgánov riadi generálny prokurátor. Zásada jednotnosti hovorí že tvorí sústavu štátnych orgánov navonok vystupujúcu ako jeden celok. Ochrana verejného záujmu je jedna zo zásad činnosti, ďalej poznáme zásadu účinnosti (prokurátor vždy použije najvhodnejšie zákonom priznané prostriedky) a zásadu spolupráce s inými štátnymi orgánmi.

Pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori: trestným stíhaním osôb, dozorom nad zachovávaním zákonnosti, v konaniach pred súdom, zastupovaním štátu v konaniach pred súdom, dozor nad zachovávaním zákonnosti orgánmi verejnej správy, príprava a realizácia preventívnych opatrení, odstraňovanie príčin a podmienok trestnej činnosti, podieľanie sa na tvorbe právnych predpisov.

Organizačne tvoria sústavu orgánov prokuratúry: generálna prokuratúra (osobitnou súčasťou s celoštátnou pôsobnosťou je Úrad špeciálnej prokuratúry), krajské prokuratúry a okresné prokuratúry.

Verejný ochranca práv – osobitný inštitút ochrany základných práv a slobôd, ktorý má za úlohy zlepšiť vzťahy medzi občanom a štátom, úprava tohto inštitútu je ustanovená v čl. 151a Ústavy SR. Podľa legálnej definície je verejný ochranca práv nezávislý orgán SR, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody FO a PO v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s verejným poriadkom. V zákonom ustanovených prípadoch sa verejný ochranca práv môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu FO a PO. Všetky orgány verejnej moci poskytnú verejnému ochrancovi práv potrebnú súčinnosť. Pozitívne vymedzenie pôsobnosti verejného ochrancu práv sa vzťahuje na orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy, PO a FO, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach FO a PO v oblasti verejnej správy alebo do nich inak zasahujú. Pôsobnosť sa nevzťahuje na NR SR, P SR, Vládu SR, Ústavný súd SR, NKÚ SR, spravodajské služby, prokuratúru,... Ustanovenie do funkcie verejného ochrancu práv je založené na jeho voľbe NR SR na 5 rokov s podmienkami ako vek 35 rokov, plná právna spôsobilosť, bezúhonnosť a vzdelanie predurčujúce na túto funkciu, bez politickej príslušnosti, trvalý pobyt na území SR a súhlas s voľbou. Funkcia zaniká pri smrti, vzdaní sa funkcie, uplynutím funkčného obdobia, nadobudnutie právoplatnosti rozsudku za úmyselný trestný čin a iné.